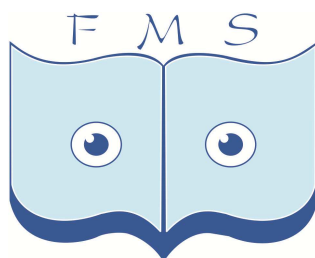

FAKULTET ZA MEDITERANSKE POSLOVNE STUDIJE

TIVAT

Katarina Ribica

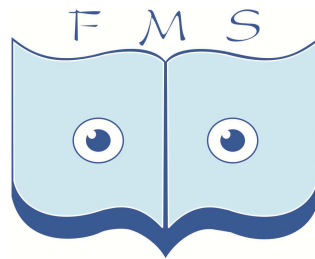
DVANAEST VIJEKOVA BOKELJSKE MORNARICE

SPECIJALISTIČKI RAD

Tivat, novembar, 2016.

FAKULTET ZA MEDITERANSKE POSLOVNE STUDIJE

TIVAT

DVANAEST VIJEKOVA BOKELJSKE MORNARICE
SPECIJALISTIČKI RAD

Predmet: Kultura Mediterana

Mentor: Prof. dr Stevo Nikić

Student: Katarina Ribica S14/15

Smjer: Nautički turizam i upravljanje marinama

Matični broj: 2604983235018

Tivat, novembar, 2016.

Sadržaj.....	1
Uvod	2
1. XII SKICA ZA XII VIJEKOVA BOKELJSKE MORNARICE	3
1.2. Bokeljska mornarica 809 Kotor	3
1.3. Vrijeme tradicija	4
1.4. Vrijeme arhivskih izvora	5
1.5. Statut Kotorske mornarice iz 1463. godine	6
1.6. Spajanje funkcije gastalda Bratovštine lučkog admirala	6
1.7. Trodnevno preuzimanje vlasti u gradu	7
1.8. Vojna funkcija Kotorske mornarice	7
1.9. Ekonomska organizacije pomorske trgovine	8
1.10. Humanitarna uloga Mornarice	9
1.11. Mornarica i pomorsko školstvo	9
1.12. Nošnja, oružje i kolo Bokeljske mornarice	10
1.13. Put kroz istoriju	11
1.14. Savremeni putokazi	12
2. BOKELJSKA MORNARICA	13
2.1. Bokeljska mornarica	13
2.2. Statut Bokeljske mornarice	15
2.3. Admirali, Viceadmirali, počasni Admirali i mali Admirali Bokeljske mornarice	18
2.4. Kolo Bokeljske mornarice	23
2.5. Nošnja Bokeljske mornarice u likovnim prikazima od XVIII do XX vijeka	28
3. DVANAEST VIJEKOVA BOKELJSKE MORNARICE	31
3.1. Proslava 1200 godina prenosa relikvija sv. Tripuna i postojanja Bokeljske mornarice	31
3.2. Odlikovanja Bokeljske mornarice	34
3.3. Povezanost Bokeljske mornarice sa sv. Tripunom zaštitnikom grada Kotor	35
3.4. Bokeljska mornarica – živa institucija nematerijalne kulturne baštine	37
3.5. Bokeljska mornarica u svojstvu stvaraoca, čuvara i promoter tradicionalnih vrijednosti Crne Gore	39
Zaključak	41
Literatura	42

Uvod

Jedna od najstarijih (ako ne i najstarija) pomorska bratovština na svijetu, sa tradicionalnim djelovanjem od početka IX vijeka, Bokeljska mornarica 809.

Kotor je institucija koja je preživjela smjene niza generacija i brojne duboke ekonomske, društvene i ideološke promjene. Iskonski povezana sa morem, sa čijim se stihijskim bijesom neprekidno hvatala u koštac, ona je od mora načinila plodnu njivu na kojoj je bila zasnovana egzistencija, kultura i blagostanje čitavog ovog kraja.

Bokeljska mornarica se uklapala u sve srednjevjekovne oblike života grada još od vremena Vizantije, živeći po sopstvenim, kasnije kodifikovanim statutarnim odredbama na temeljima običajnog prava i to upravo kroz sve istorijske promjene. U neposrednoj vezi sa njom odvijao se bujni život grada kroz brojne oblike, kroz cehovsko pomorske djelatnosti, znatnu socijalnu uzajamnost, živo trgovačko-privrednu aktivnost, brojne protivpiratske akcije i rane podvige, ali uz neprekidno očuvanje tradicionalne nošnje i njegovanih predajnih igara, a posebno kroz široku i bratsku povezanost njenih članova.

Bokeljska mornarica je uspjela da kroz proteklih dvanaest vijekova u potpunosti sačuva, objedini i institucionalizuje sve oblike stvarnih tokova života. Stoga ona nije samo jedna folklorno-romantična uspomena na prošlu slavu već stvarni simbol životnog optimizma, ljudske bliskosti i solidarnosti, a sve pod drevnim geslom:

FIDES ET HONOR – VJERA I ČAST

Upravo iz tih razloga je Bokeljska mornarica 809 Kotor prihvaćena kao jedno od nematerijalnih dobara svjetske kulturne baštine UNESCO.¹

¹Miloš Milošević, „Dvanaest vijekova Bokeljske mornarice“, Kotor, 2013 god.

1. XII SKICA ZA XII VIJEKOVA BOKELJSKE MORNARICE

1.2. Bokeljska mornarica 809 Kotor

U sklopu proslave 1200 godina od prenosa relikvija maloazijskog mučenika Svetog Tripuna iz Carigrada u Kotor i prvog pomena organizovanog odreda kotorskih mornara koji su po tradiciji dana 13. januara 809. godine prenijeli sarkofag sa relikvijama Mučenika iz malog mjesta Rose do Kotora, u čemu se vidi početak strukovnog udruživanja naših pomoraca, kasnije Kotske odnosno Bokeljske mornarice, „Bokeljska mornarica 809“, aktuelni čuvar i nastavljatelj ove drevne tradicije, prišla je obnavljanju i dopuni ranije reprezentativne publikacije istorijsko-naučnih radova o djelovanju bokeljskih pomoraca kroz vijekove.

Naime, tradicija pretpostavlja da je grupa mornara koja je nosila sarkofag sa svečevim moštima predstavljala zametak iz koga je kasnije nikla „Pobožna družina kotorskih pomoraca“, zvana od XV vijeka još i „Bratovština sv. Nikole pomoraca iz Kotora“. Strukovno udruženje ili bratovština pomoraca Kotora djelovala je pod imenom „Kotorska mornarica“ sve do 1859. godine, kada je bila pretvorena u memorijalnu organizaciju.²

Strukovna i humanitarna organizacija kotorskih pomoraca napredovala je tokom sledećih vjekova toliko da je 26. juna 1463. godine na skupštini Bratovštine Svetog Nikole mornara koju je sačinjavalo četrdesetosam patruna i mornara, donesen najstariji sačuvani Statut Bratovštine u kome su kodifikovane dotadašnje odredbe običajnog pomorskog prava. Ovaj jedinstveni document, takođe je izdat kao fototipsko izdanje sa prevodom, alegatima i komentarima povodom proslave 1200-godišnjice postojanja Bokeljske mornarice.

Bratovština kotorskih pomoraca kao izuzetno humanitarna organizacija brinula se o socijalnom statusu svojih članova bilo na brodovima ili pak u mirovini, kao i njihovoj nezbrinutoj djeci. Ali i pored toga su članovi Mornarice bili prisiljeni da plovo sa ručicom kormila u jednoj, a oružjem u drugoj ruci, neprekidno se boreći za slobodu plovidbe, ratujući protiv gusara i raznih neprijatelja, ističući se svojom hrabrošću, velikim znanjem i ogromnim samoprijegom.

Sve do kraja XVIII vijeka i vrtloga Napoleonovih ratova razvoj Bratovštine tekao je uzlaznom linijom da bi 1881. godine francuske okupacione vlasti ukinule Bratovštinu i konfiskovale njena dobra. Tokom 1814. godine privremeno je uspostavljen rad Bratovštine, da bi nakon tri godine uslijedilo ukinuće koje je trajalo do 1833. godine kada je Bratovština obnovila svoj rad, ali sada kao staleška organizacija. U revolucionarnoj 1848. godini austrijske okupacione vlasti ponovo su ukinule Bratovštinu, da bi bila ponovo uspostavljena 1859. godine, ali sada kao memorijalna organizacija „Plemenito tijelo Bokeljska mornarica“, koja je 1880. godine formirala

² Ibid, str. 9

prvu zbirku muzejskog karaktera u prizemlju palate Drago, iz koje je sredinom XX vijeka nastao Pomorski muzej Crne Gore.³

Povodom proslave 60-godišnjice vladavine austrijskog cara Franja Josipa I, Bokeljska mornarica je prvi put izašla van svog matičnog grada i defilovala ulicama Beča, a sledeće 1909. godine proslavila 1100-godišnjicu svoga postojanja, ali je svoje djelovanje obustavila tokom I svjetskog rata. To se desilo i za vrijeme italijanske i njemačke okupacije u II svjetskom ratu, ali je već nakon oslobođenja grupa članova Bratovštine dana 3. februara 1946. godine plesala svoje tradicionalno kolo na proslavi patrona grada Svetog Tripuna.

Međutim, Bratovština je u tim poratnim godinama vegetirala poslujući po starom statutu iz 1934. godine, a tek je 1964. godine na skupštini članova i poštovalaca Bokeljske mornarice izglasannovi Statut, prilagođen uslovima vremena. Djelujući u skladu sa odredbama inoviranog Statuta, Bokeljska mornarica je nastavila svoje djelovanje na čuvanju stare tradicije i propagiranju mora i pomorstva, a dočekala je i svečano obilježila 1200 godina postojanja kao najstarija pomorska organizacija na svijetu.⁴

1.3. Vrijeme tradicija

Sasvim su jasne opšte linije srednjovjekovnog razvoja raznih profesionalnih udruženja zanatlija, pa i pomoraca grada Kotora. Sve se one, naime, razvijaju na zajedničkim temeljima velikog mediteranskog modela municipalne samouprave. Na tragu klasičnih, grčko-rimskih uzora, nastaju organizacije koje se nazivaju na razne načine, ali je kod njih zajedničko da zanatlije, štiteći svoje interese, statutarnim, samoupravnim načelima svojih organizacija, predstavljaju bitni, sastavni dio komunalnog sistema mediteranskih, pa i jadranskih gradova.

Što se tiče Kotora, još je iz 1363. godine sačuvano srednjovjekovno ime organizacije Pobožnog društva kotorskih pomoraca, a stoljeće kasnije, 1463. godine, već je sačuvan i originalni statut Bratovštine sv. Nikole iz Kotora.

U Kotoru, međutim, postoji i drevna, uporna tradicija o nastanku Mornarice u XI vijeku, pa prema tome i 12 vijekova postojanja Mornarice, dakle još iz vremena kada je grad bio vizantijska luka. Tradiciju, naravno, ne treba prećutkivati, ali ni prihvaćati je bez strogog naučnog kritizma.

Tradicija, pozivajući se na kasnije prepise dokumenata, nije samo ovlašno spominjala IX vijek kada je izveden otkup i prenos tijela gradskog zaštitnika sv. Tripuna, nego je navodila i ime bogatog gradskog trgovca, koji je sagradio prvu crkvu, vezujući sve to još i za četu mornara i igru Kola... Tradicija je tvrdila da se sve to dogodilo baš 13. januara 809 godine, da se spomenuti donator zvao Andreacije Saracenis, a da su kotorski mornari bijelim maramicama i igrom

³Đorđe Nestorov, "Dvanaest vijekova Bokeljske mornarice", Zagreb, 1972 god., str. 15

⁴Ibid, str. 16

pozdravili dolazak jedrenjaka sa svečevim tijelom. Arheologija je potvrdila navedeni datum sa pronalaskom jedne ploče, na kojoj je, međutim, pored datuma, sačuvano samo ime kotorskog biskupa IX vijeka i ništa drugo...Slično tome, preko pronađenog sarkofaga, potvrđeno je i ime bogatog trgovca, donatora prvobitne crkve Andreacija Saracenisa. Priča o mornarima i tadašnjoj igri Kola se, naravno, nije mogla arheološki potvrditi, iako je tačno da u igri Kola ima jasnog srednjovjekovnog simbolizma.

Ipak, treba imati u vidu jednu bitnu činjenicu. Svako postojanje organizacije pomoraca u Kotoru ne znači i tadašnje postojanje organizacije tipa Kotske mornarice. Jer gdje je god bilo pomorskog života i trgovine, morala je postojati i neka organizacija. Ali srednjovjekovna Kotska, ili kasnije Bokeljska mornarica, je od svog početka imala i neke svoje specifične karakteristike, a to su socijalno-humana i vjerska komponenta. I to je vidno istaknuto u navedenim spomenutim nazivima te organizacije XIV i XV vijeka. Gdje toga nema, uvijek može, pa i mora, postojati neka čisto vojna, ili čisto stručna, ili trgovačka organizacija, ali ne mora biti i ova, čija Kotska mornarica može biti nasljednik. I vizantijski Kotor je imao, bez sumnje, svoju mornaricu, ali ova je, po svoj prilici, bila vojna i odbrambena organizacija. Isto tako, kada je Kotor imao svoje gradske galijs još u XII vijeku, morala je postojati neka mornarička organizacija, ali nemamo nikakvih tragova da su u njoj bili vidno prisutni spomenuti socijalno-humani i vjerski elementi.⁵

1.4. Vrijeme arhivskih izvora

Ako je uprava srednjovjekovnih komuna mediteranskog tipa, preko klasična tri vijeća, bila isključivo u rukama plemstva, pučani, zanatlije i trgovci okupljali su se i štitili svoje interese u posebnim organizacijama. Naročito je Kotor imao veoma razvijene zanate prerađujući kožu i metale. Njihovi su se produkti i izvozili. Drugi zanati su služili potrebama sredine, kao brodograditelji, klesari, bačvari i drugo. Broj članova raznih bratovština je varirao, a neke su brojile i preko 200 članova.

I pomorski je zanat imao svoju bratovštinu i mi smo već spomenuli najraniji arhivski spomen Pobožnog društva kotorskih pomoraca iz 1363. godine i Statut Bratovštine sv. Nikole iz Kotora iz 1463 godine. To je jedno vrijeme, u doba centralističke korporativne ekonomije, bila najbrojnija, ekonomski najjača i najuglednija bratovština, iz koje su bili isključeni plemići. To je istovremeno i jedina bratovština koja je bila u stanju da izdržava vlastitu crkvu, posvećenu zaštitniku mornara sv. Nikoli. Za 1745. godinu zabilježeno je da je brojala i 400 članova. O svemu tome postoje brojni izvori, naročito u notarskim svescima, koji su se u Kotoru sačuvali od 1326. godine. Kako je bratovština pomoraca nastala u Kotoru, kao najrazvijenijem centru Bokotorskog zaliva, ona se nazivala Kotska mornarica. Uostalom, u ranom srednjem vijeku su priobalna zemljišta pripadala feudalcima, tako da nisu ni postojala brojnija primorska naselja. Kasnije, međutim, naročito od XVI do XVIII vijeka, kada je otpočeo razvoj brojnih primorskih

⁵ Miloš Milošević, op.cit., str. 11

naselja i osjećao se dah centrifugalnog kapitalizma i borbe za profit, dolazi do izdvajanja mjesnih mornarica, posebno Perasta, i neplaćanja dažbina u središnju kotorsku kasu.⁶

1.5. Statut Kotske mornarice iz 1463 godine

Manuskript ima 72 pergamentna lista, a samo je naslov na latinskom jeziku, pa slijedi prevod na italijanski jezik mletačkog dijalekta i sve ostalo je na italijanskom jeziku.

Pored naučnog, veliki je umjetnički značaj tog rukopisa jer se na prvom listu Statuta nalazi manji obojeni lik sv. Nikole u inicijalu. Ta slikarski izvanredno izrađena minijatura predstavlja djelo velikog kotorskog gotičara Lovre Marinova Dobričeva.

Opšte je mišljenje naučnih radnika da ovo nije prvi statut organizacije kotorskih pomoraca, nego je i ranije od 1463. godine postojao Statut, ali nije sačuvan.

Bratovština je u ovom Statutu birala puteve pune profesionalizacije upravnih struktura, uklanjajući iz njih kalafate-brodograditelja i ostale članove nepomorce, koji su bili voljni da učestvuju u pomorstvu samo svojim kapitalima. S druge strane, formirao se monopol na tu profesiju, proglašavajući uporno da niko ne može ploviti i trgovati ako nije član kotorske bratovštine, što je proizvelo otpore Prčanja i drugih pomorskih naselja.⁷

1.6. Spajanje funkcija gastalda Bratovštine lučkog admiral

Sve bratovštine su imale svoje statute i čvrstu unutrašnju organizaciju. Isto tako i Kotska mornarica. Na čelu je bio gastald, pa dva sindikata, tri prokuratora, gvardijani i kapetan. Kotskoj mornarici daje poseban značaj spajanje funkcije gastalda, neke vrste stručnog predvodnika Mornarice, sa funkcijom lučkog admirala, koji je, pored ostalog, u Kotoru komandovao četom mornara. Tako je ušlo u praksu da isto lice, kojeg je od vlasti postavljeno za „admirala luke“ ili lučkog kapetana, bude u Bratovštini mornara izabrano za gastalda. A to znači da je sa četom oružanih mornara komandovala osoba koja je bila na čelu profesionalne organizacije.

Praktično to je, osim brojnih humano-vjerskih elemenata iznijetih u Statutu, povlačilo: 1) vođenje i stalno ažuriranje popisa mornara, spremnih za vojne i trgovačke djelatnosti, 2) ulogu neke vrste pomorske policije u Bokokotorskom zalivu, 3) učestvovanje, po potrebi, u pomorskim ratnim akcijama Mletačke Republike, 4) preuzimanje vlasti u gradu tokom tri dana proslave zaštitnika grada i učestvovanje u organizaciji i zaštiti te proslave, 5) učestvovanje u sanitetskoj službi, uz kontrolu brodova koji dolaze iz zaraženih krajeva i 6) organizaciju pomorske poštarske službe.

⁶ Ibid, str. 12

⁷ Ibidem.

Iz svih tih razloga, admiral je uživao veliki ugled u gradu, pa se izjednačavao sa gradskim funkcionerima, a ponekad išao kao predstavnik grada i pred Senat u Veneciji.⁸

1.7. Trodnevno preuzimanje vlasti u gradu

Najveći je ugled sticao admiral zbog privilegije preuzimanja vlasti u gradu. Koliko god se može smatrati da je ta vlast, tokom svečanosti zaštitnika grada, bila samo neka vrsta dogovorene simboličke igre sa mletačkim nosiocem suvereniteta, ipak je ona stalno ukazivala na određene povijesne činjenice i otkrivala mjesto i ugled Mornarice u društvu. Providur je naime, predavao predstavniku Mornarice grb Republike, koji se nalazio iznad vrata njegove palače, državnu zastavu i ključeve grada. A to je značilo punu javnu vlast u gradu i okolini. A samom admiralu je predavao sablju i štap. Gradske vlasti bi obustavile rad, a na vratima su bile straže u mornaričkoj nošnji. Vlast je, dakle, bila u rukama Bratovštine i admirala.

Ima više tumačenja zašto je Republika na tako spektakularan način, predavala, čak i izvršnu vlast jednoj mornaričkoj organizaciji. Smatramo da je suština te privilegije u stalnom obnavljanju istorijske činjenice o dobrovoljnoj opciji predaje suvereniteta Mlecima 1420. godine. Na to je Kotor bio veoma ponosan. A treba se prisjetiti da je XV vijek bio doba izuzetno snažnih osmanlijskih pritisaka i ratnih neprilika, pa je samo neki jaki kršćanski projektor mogao obezbjediti relativno stabilan život i trgovinu. I zaista, Kotor je dugo i uporno pozivao tada moćnu hrišćansku silu, Mletačku Republiku i to u doba kada je bio samostalan i slobodan grad. Znao je, inače da se sam neće moći oduprijeti osmanlijskoj sili, kao što se to 1482. godine desilo sa Herceg Novim i Risnom, a 1571. sa Barom i Ulcinjom. Pa je 1420. godine Mletačka Republika prihvatila slobodno ponuđeni suverenitet i poštovanje postojećih privilegija.

Predajom ključeva i izvršne vlasti obnavljalo se istorijsko pamćenje da je Kotor slobodnom voljom, a ne prinudom i osvajanjem, prihvatio Mletačku Republiku. A predstavnik tog, nekada slobodnog grada, koji prima vlast, mogao je biti samo neko ko je imao, ne samo društveni ugled, nego i neku stvarnu, domaću mornaričku vojnu formaciju.⁹

1.8. Vojna funkcija Kotorske mornarice

Za mletačke vladavine jačaju pomorska naselja oko grada Kotora, a dominantan je jedan veoma značajan proces. Tada, naime, piraterija na veoma tragičan način prati pomorstvo Boke, koje je zadugo uklješteno između dva jaka piratska oslonca, Ulcinja i Herceg Novoga, s tim što je ovaj drugi bio daleko manjeg inteziteta. Tokom XVI-XVIII vijeka pomorska naselja Boke su imala više stotina sukoba sa piratima i tu je bilo i pravnih herojskih borbi, najčešće neravnopravnih. Ali, istovremeno, ta je tragična piraterija bila široka osnova za sticanje raznih ekonomsko-političkih privilegija od strane Mletačke Republike. Jer kada je Venecija otkrila da može imati velike koristi od pomorskih trgovaca Boke i da se oni, u susretima sa piratima, brzo

⁸Ibid, str. 13

⁹Ibidem.

pretvaraju od pomorskih trgovaca u hrabre ratnike, ona im je počela dodjeljivati ratne carinske olakšice i privilegije, stimulirajući tako svaku antipiratsku djelatnost.

Tako je borbena aktivnost odreda Mornarice prelazila na svaki pojedinačni brod, koji je redovito bio opskrbljen brodskim topovima i drugim oružjem, pretvrajući se lako u snažnu borbenu jedinicu. Zahvaljujući tome, bokeljski pomorac se, umjesto pasivnog vojnika u rukama Mletaka, pretvarao u aktivnog borca na vlastitom brodu, imajući mogućnost i da trguje i za vlastitu korist.

Ali i pored toga je galija „Sv.Tripun Kotorski“ morala povremeno da se naoružava sredstvima grada. Prvi put je to bilo 1432. godine, a zatim se arhivski sreće 1451. i 1463. godine.¹⁰

1.9. Ekonomska organizacija pomorske trgovine

Svakadobro organizovana pomorska trgovina donosi koristi, ali samo privilegije mogu obezbjediti akumulaciju znatnijih kapitala. Bratovština mornara bila je ta koja je velikim dijelom organizovala pomorsku trgovinu i sticala privilegije. Inače u određenim periodima nije se ni moglo ploviti i trgovati ako se nije pripadalo toj organizaciji i ako se njoj nisu plaćale određene dažbine. A privilegije su se sticale naročito zahvaljujući ratničkoj djelatnosti bokeljskih pomoraca.

Mnoštvo brodova iz raznih naselja Boke neprestano je oticalo prema Peloponezu, Južnoj Italiji, Albaniji, Ankoni, Dalmaciji, Veneciji i slično. Iako je bilo i drugih, daljih destinacija, spomenute luke se najčešće sreću u arhivskim izvorima. Trgovalo se, najčešće, sirom, kožom, sušenim mesom, ribom, rujevinom, solju, duvanom i dr. Mornarica je bila povlašćena i pravom na rezervisanje stalnog pristanišnog mjesta i tržišnog prostora u Veneciji, kao i drugim prometnim lukama.

Što se tiče kontrabanda, on se svakako formalno-pravno bio prisutan, ali se teško može nazvati tim imenom. Radilo se, u stvari, o kršenju zakonskog propisa koji je krajnje nelogično i nepravedno trgovački favorizovao grad Veneciju, na račun svih gradova italijanske jadranske obale i mletačke Dalmacije. Mleci su prvi put 1422. godine proglasili načelo da se trgovačka roba iz cijele Dalmacije prvenstveno upućuje u grad Veneciju i njenu okolinu, podvlačeći kao „argument“ da oni jednostavno za to imaju potrebu. Pa ako se tako ne okupi, onda se može voziti na druga mjesta. Koliko je to bilo geografski apsurdno za toliko udaljeni Kotor na jugu, jasno je samo po sebi, pa su se zato takve odredbe stalno donosile i stalno kršile.

Zahvaljujući sticaju spomenutih istorijskih okolnosti i postojanu Mornarice, stanovnici kamenitog i posnog Bokokotorskog zaliva su se bogatili, a impresivne barokne palate i crkve dopunjavale su ljepotu prirodnog pejzaža i dokaz su stalnog ekonomskog rasta.¹¹

¹⁰Ibid, str. 14

1.10. Humanitarna uloga Mornarice

U srednjem vijeku, kada država ili komuna još nisu bile u cjelini preuzele brigu socijalnog staranja za siromašne i bolesne, to su, pored crkve, još obavljale zanatlijske bratovštine. Te profesionalne organizacije su se, naravno, starale za svoje članstvo, a u statutima je bilo tačno predviđeno u kojim to slučajevima. Tako je bilo i sa Bratovštinom mornara, pa su u Statutu iz 1463. godine predviđeni posebni slučajevi pomoći kod nemaštine, za davanje miraza ženskom djetetu, nedostatka sredstava za sahranu pomorca, ili prevoz tijela, ako je smrt nastupila negdje u stranoj luci, a posebno u slučajevima bolesti i gladi. Predviđen je i slučaj smrti stranog pomorca u kotorskoj luci.

Inače je tokom proslave patrona grada Mornarica od pamtivijeka plaćala određenu sumu za ručak siromašnih.¹²

1.11. Mornarica i pomorsko školstvo

U Bokokotorskom zalivu, u kome je tokom vjekova bilo više brodogradilišta, nekoliko stotina raznih brodova i više hiljada pomoraca, moralo je biti riješeno i pitanje njihovog određenog školovanja. Naravno, do XVIII vijeka to je moglo biti, isto kao i svuda po svijetu, isključivo u praksi navigacije, na samim brodovima, a bez institucionalnih škola. Jedino ima arhivskih tragova o osnovnom komunalnom i konfesionalnom školstvu, naročito u Kotoru, na Prčanju i u Perastu, u kome je, doduše, bilo sigurnih i značajnih elemenata nastave iz pomorstva.

U istoriji pomorskog obrazovanja često se, sa pravom, spominje značajno školovanje ruskih boljara u tzv. školi Marka Martinovića u Perastu, krajem XVII vijeka. Međutim, ni u Perastu, kao ni u drugim pomorskim središtima toga vremena u Boki, nije još bilo institucionalizovanog pomorskog školstva. Pravi istorijski značaj tzv. „Martinovićeve škole“ bio je u tome što je on, zbog svog ličnog ugleda, bio pozvan u Veneciju da, uz druge pedagoge, predaje grupi ruskih boljara koje je car Petar bio uputio mletačkom duždu da izuče pomorska znanja. Mletačka vlast je, pored drugih profesora, odabrala i kap.Martinovića, istaknutog teoretičara i iskusnog praktičara, da im predaje nautiku.To, dakle, 1698.godine nije bila niti je mogla biti, neka stalna škola, nego jedan ad hoc stvoreni teorijsko-praktični tečaj, organizovan posebno za te ruske pitomce. Jer ni sama Venecija još nije imala takvu školu za pomorce, iako je pravila napore da je formira. Martinović je sa pitomcima izveo tri praktična putovanja. Prvo je bilo kružno: Venecija-Dubrovnik-Bari-Venecija. Drugo putovanje je izvedeno 1698.godine, kada se brod zaustavio u Perastu i tu su, u Martinovićevoj kući, obavili neku dopunsku teorijsku nastavu.

O tome je u Perastu sačuvan jedan izvanredan dokument, veliki skupni portret, uljana slika sa imenima pitomaca. Ali ni taj portret, naravno, ne može biti dokaz o postojanju stalne

¹¹Ibidem.

¹²Ibidem.

škole u Perastu. Za treće putovanje se smatra nastavak ovog putovanja od Perasta, po Jadranu i Sredozemlju, kada su se iskrkali u Civita Vecchia i kopnom stigli do Venecije.¹³

1.12. Nošnja, oružje i kolo Bokeljske mornarice

Ono što se danas još na svečanostima može sresti i što je karakteristično za Bokeljsku mornaricu, zaista su nošnja, oružje i kolo sv. Tripuna. Pored muzeja, nošnja se još ređe nađe i po privatnim kućama, a Vuk Karadžić svjedoči da se, prije nešto više od sto godina, ovo „pravo bokeljsko odijelo“ najčešće sretalo u Bokokotorskom zalivu. U elementima nošnje i usmenoj tradiciji o tome, jasni su prekomorski uticaji Italije i Španije. Nosili su je svi Bokelji, bez obzira na vjersku i nacionalnu pripadnost.

Iznad bijele košulje, sa srebrnim pozlaćenim „pucima“ najprije dolazi „ječerma“ bez rukava, ali napred bogato ukrašena gajtanima i srebrnim „pucima“. Preko toga je „koret“, jako otvoren napred, da se dobro istakne ukrašena ječerma i malo oružje o pasu. Crne „gaće“ su veoma široke, zato su u gornjem dijelu vidno „nabušene“, dok se prema koljenu jako sužavaju uz samu nogu.

Koret i gaće su čvrsto povezani širokim i obojenim dugim pojasom. Ispod koljena se danas vide crne čarape, dok su ranije bile još i i ukrašene velurne „gete“. Na nogama su niske „crevlje“, zvane još i „mulice“ i „gondolete“. Admiral nosi čizme. Plitka kapica „čeverica“ ukrašena je zlatnom žicom u obliku srca. Tu je i cvijet sa spiralnim tučkom i listićima od srebrne žice. Dvanaest činova, od mlađeg vojnika do admirala, imaju razne manje izmjene nošnje, uz posebne oznake činova.

Uz nošnju ide, i često veoma bogato oružje. O pasu su, obično, dvije male puške. Oko pasa su još dvije pozlaćene „ćese“ za puščani prah i „tobolci“, za duvan, kresivo i usjeku.

U Kolu sv. Tripuna su isprepletena dva glavna sloja. Prvi i osnovni je veoma star, srednjovjekovni i obredni, a drugi laički, iz pomorskog života mornara. Za prvi sloj je moguće naći neke analogije sa sličnim katedralnim igrama evropskih naroda.

Elementi koji govore o velikoj starini Kola su: 1) igraju ga samo muškarci, 2) njegovo ranije izvođenje bilo je vezano samo za jedan određeni godišnji datum, 3) simbolika figura Kola, sa čestim podvlačenjem ispod lukova podignutih ruku i krajnje figura stegnutog kola oko oficira i uglednih gostiju. Ovo poslednje, prema nekim komparativnim analizama, označava silaženje u tamu grijeha i izlaženje na svjetlost, kao i ideju vječnog obnavljanja života, uz igru oko moštiju patrona grada sv. Tripuna. A onaj drugi sloj sa figurama „veriga“, „sidra“ i sl. govori o mornarskom životu.

U cjelini, riječ je o značajnoj stoljetnoj sintezi srednjovjekovnog Kola, spiritualne tematike i elemenata svakodnevnog mornarskog života.

¹³Ibid, str. 15

1.13. Put kroz istoriju

Za rane istorijske slojeve, već smo se upoznali sa procesom spajanja profesionalne i vojne funkcije u životu Mornarice, što ostaje karakteristično sve do pada Mletačke Republike 1797. godine.

Poslije pada Republike, a prije nego što će Austrija ući u Boku, mnogi istaknuti članovi Mornarice zagovaraju pripajanje Boke novouspostavljenoj demokratskoj Mletačkoj Republici i na taj način se trajno zamjeraju Austriji. Oni su podsticali buntovne elemente, naročito grbaljske seljake, podržavajući grbaljsku bunu. Posebno se kao neprijatelj Austrije istaknuo tadašnji admiral Mornarice Antun Rossi, pa je Mornarici bio rad zabranjen.

Za vrijeme ruske uprave, Mornarica je obnovljena i znatno doprinijela borbi Rusa protiv Francuza.

Kada su Francuzi, pod odredbama Tilzitskog mira zauzeli Boku, Bokeljskoj mornarici je odmah zabranjena svaka djelatnost, a zatim je uslijedila i formalna odluka o njenom ukidanju i konfiskovanju njenih dobara. Tada je na bokeljskim brodovima van Zaliva tadašnja protivfrancuska ruska zastava zamijenjena engleskom.

Tokom kratkotrajne crnogorsko-bokeljske uprave i ujedinjenja, može se konstatovati izvjesna trgovačka djelatnost i na moru, kao i obnova Mornarice.

Kod II austrijske vladavine Bokom, Mornarica je u početku zabranjena, da bi se uspostavila 1833. godine, ali samo kao profesionalna organizacija pomoraca, bez ikakve vojne ingerencije. Međutim, poslije prčanske deklaracije 1848. godine „da se sve države slaveno-srpske, to jest jugoslovenske, ujedno sjedine“, Mornarica je ponovo ukinuta. Ali radi očuvanja tradicije velike pomorske prošlosti Boke Kotorske, opet je uspostavljena 1859. kao društvo memorijalnog karaktera „Plemenito tijelo Bokeljske mornarice.“

Kao memorijalna ustanova nastavila je da živi i u Kraljevini Jugoslaviji, održavajući tradicionalne godišnje nastupe.

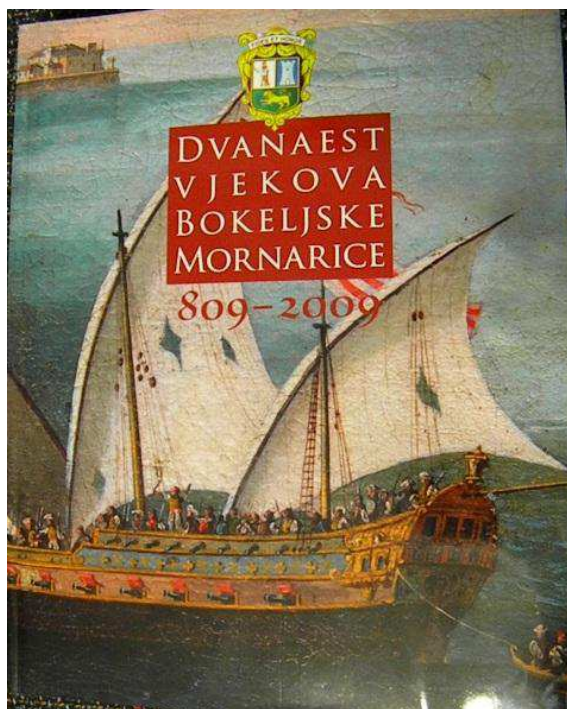
Za vrijeme II svjetskog rata odmah je zabranjena, a mnogi su njeni članovi učestvovali u borbi protiv okupatora.¹⁴

¹⁴Ibid, str. 16

1.14. Savremeni putokazi

I u novoj Jugoslaviji Mornarica nije željela da bude isključivo memorijalna organizacija, nego da raznovrsnom djelatnošću bude vezana za savremeni život. Održavanjem pozitivnih tradicija, naročito je aktivno učestvovala u svim programima oko unapređenja pomorstva. Svakako da su i tradicije Bokeljske mornarice doprinijele da je u Bokokotorskom zalivu stvoreno veliko brodarsko preduzeće za okeansku plovību, brodogradilište u Bijeloj i remontni zavod u Tivtu. O svim tim pitanjima raspravljalo se i pisalo naročito na stanicama stručnog časopisa „Godišnjak“ Pomorskog muzeja u Kotoru, u kome su učestvovali brojni članovi Bokeljske mornarice.

Pogotovo poslije proglašenja Mornarice za nepolitičku i nekonfesionalnu nevladinu organizaciju, ona se naročito bavi kulturnom i naučnom sferom, istražujući pomorsku i kulturno-umjetničku prošlost Boke Kotorske. U tom smislu su održani i neki naučni skupovi, a dva su „Godišnjaka“ posvećena isključivo radovima pročitanim u njima.¹⁵

Fotografija br. 1: Monografija „Dvanaest vijekova Bokeljske mornarice“¹⁶

2. BOKELJSKA MORNARICA

¹⁵Ibidem.

¹⁶<http://www.bokeljskamornarica.net/>, (07.11.2016 20.00h)

2.1. Bokeljska mornarica

Na osnovu tradicije, koju neki historičari pokušavaju osnažiti pomoću dva dokumenta, od kojih jedan nosi datum 13. januara 809, a drugi “oko 1000. godina”, a koja dokumenta su očito kasnijeg datuma, te sem toga odražavaju i sadržajne falsifikate, u Kotoru bi već 809 godine postojala “Bokeljska mornarica”. Iako odbacujemo ova dva dokumenta kao bilo kakav izvor kad je u pitanju Kotorska, odnosno, kasnije Bokeljska mornarica, ipak ne možemo isključiti mogućnost da je i početkom devetog vijeka postojala u Kotoru neka mornarička organizacija. Ali takva organizacija mogla je tada biti isključivo borbenog karaktera, kakvih je organizacija i toga vremena moglo biti u Dalmaciji i hrvatskom primorju, stvaranih od Vizantije ili vlastitom inicijativom domaćih ljudi. Takve organizacije su kod nas mogle tada biti samo privremenog karaktera, pa se ni u pretpostavci takve organizacije iz tih vremena u Kotoru ne može govoriti o njenom kontinuiranom postojanju u trajanju od preko jednog milenijuma, kako neki historičari smatraju kad govore o i danas postojećoj Bokeljskoj mornarici. Osnivanje trajnih, kako borbenih, tako i cehovskih pomorskih organizacija bilo je svakako uslovljeno organizacionom strukturom i ekonomskom moći pojedinih primorskih centara. Jedino dobro upravno organizovane i ekonomski razvijene, naše srednjovjekovne komune mogle su prilaziti i organizovanju svojih trajnih pomorsko-odbrambenih snaga, a zatim i cehovskih organizacija pomoraca, a takve uspravne organizacije i odgovarajuće ekonomske uslove Kotor sigurno još dugo poslije početka IX vijeka neće imati.¹⁷

Prvi dokument koji indicira mogućnost postojanja jedne trajnije pomorsko-odbrambene organizacije u Kotoru je iz 1155.godine. U njemu se govori o dvijema kotorskim galijama, a njihovo nabavljanje, održavanje, naoružanje, kao i snadbijevanje navigacionom i borbenom posadom, nije moguće ni zamisliti bez postojanja jedne stalne mornaričke organizacije. Iz svog vremena, tj. sredine XII vijeka, ako ne pisanim spomenicima, a ono svojom monumentalnom arhitekturom, koja je našla svakako svoj najbolji odraz u katedrali sv. Tripuna, koja je, na ruševinama istoimene stare omanje crkve, podignuta i posvećena 1166. godine. Kotor održava ne samo svoje tadašnje ekonomsko stanje, već i postojanje takvog komunalnog uređenja, koje je ne samo moglo već i nužno trebalo organizovati odbranu stečenih materijalnih dobara i lične bezbjednosti građana, koja odbrana s obzirom na položaj Kotora ne bi se mogla ni zamisliti bez jakih pomorsko odbrambenih snaga.

Pošto nema ranijih izvora, a s obzirom da su u vrijeme prvih sačuvanih pomena o kotorskim galijama, tada najvećim i najjačim ratnim brodovima, već postojali u Kotoru odgovarajući i društveni i ekonomski uslovi, treba zaključiti da je baš negdje u to vrijeme i došlo do organizovanja jedne trajne mornaričke organizacije u Kotoru, koja je u svakom slučaju prethodila drugoj: cehovskoj organizaciji kotorskih pomoraca, koja će nastati u vrijeme jednog

¹⁷ Slavko Mijušković, “Dvanaest vijekova Bokeljske mornarice”, Kotor, 2013 god., str. 58

jačeg razvoja pomorstva, uslovljenog širim poljem trgovačke djelatnosti Kotora, i to u vrijeme kada će ovaj grad u sklopu nemanjičke Srbije postati njena glavna izvozna i uvozna luka.¹⁸

Organizacija mornara – pod raznim imenima, javlja se u Kotoru veoma rano, po tradiciji čak od IX vijeka, a po svom sačuvanom pisanom spomenu od 1353. godine. Ta starina davala joj je poseban ugled.

Kao što je poznato “bratovština” je srednjovjekovni oblik organizovanja pojedinih kategorija zanatlija, za zaštitu svojih interesa. Bratovštine srećemo na mediteranskom i evropskom prostoru ali i van njega. Korijene nalazimo još u antici, kada takve asocijacije nastaju pod raznim imenima okupljajući zanatlije iste vrste, sa profesionalnim i vjerskim programima. U zreloj fazi sticale su, kao javna udruženja, status pravnih lica i imale su svoje statute.

Postoji bogata svjetska naučna literature o pitanjima veza antičkih kolegija i korporacija sa srednjovjekovnim bratovštinama, kao i o kontinuitetu ranosrednjovjekovnih gradova. Ta pitanja, na našim prostorima, imaju i posebno zanimljiv arheološki vid jer su pojedine ranokršćanske crkve mogle pripadati baš takvim korporacijama. Svakako, važno je uočiti da bratovštine nastaju u gradovima u kojima su jasna prihvatanja antičkih uzora, posebno municipijalnog organizovanja života.

Kako je Kotor bio dugo pod vizantijskom vlašću, treba spomenuti i tradicije tog kulturnog područja, koje su mogle uticati na razvoj bratovština i u Kotoru. U jednom dokumentu iz VII vijeka sa područja Vizantije, spominju se kolegiji brodovlasnika, gostioničara, bankara i prosjaka u službi crkve. A u VI vijeku u Rimu je, na dnu Palatina, postojala vojna bratovština prožeta kršćanskim duhom.

Za Kotor su obje tradicije od značaja, a naročito ona sa područja rimskih pomorskih korporacija, sa izvornim nazivima “sodalitas” ili “navicularii”, jer je u prvom sačuvanom dokumentu kotorske asocijacije iz 1353. godine prisutan naziv koji je preuzeo dva termina iz epohe staroga Rima: “Pia sodalitas naviculatorum Catharensium” – “Pobožno društvo kotorskih pomoraca”. A “Pia... kazuje da je u društvu bio prisutan i vjerski elemenat. Sve to, naravno, nije nimalo neobično kad se zna da istoriografija nalazi u tadašnjem Kotoru snažno prisutan romanski sloj građana, koji je obnovio grad poslije ruženja Acruviuma.

Jasna rimska tradicija održala se i u srednjem vijeku, kao što je to bio slučaj i u svim većim, bliskim gradovima na istočnoj i zapadnoj obali jadranskog bazena. Nešto slično se dešavalo i na germanskom i na anglosaksonskom prostoru.

Bratovštine su se veoma žilavo održavale sve do Fransuske revolucije, koja ih ukida tek 1791. godine zakonom Šapelijea.

¹⁸Ibidem.

Sve to je doprinjelo da je Mornarica nastavila da živi, kao memorijalna organizacija, sve do dana današnjeg, kada je moderna država preuzela sve funkcije koje su ranije mogle imati društvene organizacije. To se nije desilo ni sa jednom drugom bratovštinom.¹⁹

Fotografija br. 2: Glavni Odred Bokeljske mornarice²⁰

2.2. Statut Bokeljske mornarice

Grad Kotor uživao je od pamtivijeka, i to za trajanje raznih vladavina, a sve do pada Mletačke Republike, naročitu i široku autonomiju, te se uglavnom sam upravljao po vlastitom statutu.

Istorija grada Kotora usko je povezana sa istorijom srkve sv. Tripuna i sa istorijom “Bokeljske mornarice”. Teško se može i zamisliti život i razvoj grada Kotora odvojeno od života i razvoja crkve sv. Tripuna i “Bokeljske mornarice”. Gradska Vlast, crkva sv. Tripuna i “Bokeljska mornarica” bile su tri glavne i moćne komponente one rezultante koja je za dugi niz vjekova bila uglavnom mjerodavna i odlučujuća za unutrašnji život i razvoj grada Kotora. Njihovi uticaji su se međusobno isprepleтали, pa nije čudo što ih je život za trajanje tolikih vijekova slio skoro u jedno, te nam sada u istorijskoj perspektivi, često izgledaju kao jedna nerazdvojiva cjelina.

¹⁹ Miloš Milošević, „Pomorski trgovci, ratnici i mecene, Studije o Boki Kotorskoj XV-XIX stoljeća“, CID Podgorica, S.R.I.P. Equilibrium, Beograd, 2003 god. str. 159-160

²⁰ <http://www.bokeljskamornarica.net/>, (08.11.2016 18.00h)

“Bokeljska mornarica” okupljala je od prastarih vremena sve pomorce sa kotorskih područja. U XVI vijeku uspjelo je Peraštanima da se oslobode obaveze da budu članovi “Škole sv. Nikole” u Kotoru. Prčanjani, koji se bijahu takođe istakli u služni Mletačke Republike, pokušali su neko vrijeme, pod uticaje peraškog primjera, da budu i oni oslobođeni svih obaveza prema Bratovštini sv. Nikole u Kotoru, ali nijesu imali uspjeha.

Organizacija bokeljskih pomoraca seže duboko u prošlost, i ne može se, do danas, istorijski utvrditi kada je postala. Vrlo je vjerovatno da je ona postojala – a živa narodna predaja to i tvrdi, već u IX vijeku, kada su bile 13. januara godine 809. donesene u Kotor relikvije sv. Tripuna.²¹

Pod konac Srednjeg vijeka bila su u Kotoru razna strukovna udruženja koja su stajala pod nadzorom crkve, čiji je zadatak bio da uz vjersku i humanitarsnu stranu zaštite i staleške interese. Sačuvan je spomen o bratovštinama mornara, kalafata, bačvara, košara, mesara, ševaca, crevljara, tesara i drvodjelaca. Postojali su takođe obrti zlatara, kovača i nožara, ali o kakvoj organizaciji istih nema spomena. Biće, valjda, zato što su dolaskom Venecije (1420) dotični zanati opali. Ali najvažnije udruženje bila je svakako bratovština mornara.²²

Organizacija Mornarice bila je po svom obliku slična organizaciji ostalih zanatlijskih organizacija onog doba, slična i mnogo starijim sličnim organizacijama iz doba rimske i vizantijske imperije.²³ Na čelu je bio Domaćin ili “kastald”. Njemu je bilo povjereno čuvanje Matrikule i blagajne, te je imao da izvršuje zaključke glavne skupštine pod kaznom globe. Bio je biran za godinu dana. Zatim su bila tri “Prokuratora” koji su utjerivali članarinu i pobirali ostale prihode te obavljati razne isplate u ime udruženja.

Mornarica je imala i svoju crkvu sv. Nikole, u kojoj su službu Božju vršila četiri kapelana, te im je još bila dužnost da Bratovštinu prate pri crkvenim ophodima. Imali su služiti i jednu sv. Misu svako jutro, te prilikom svake mise izreći molitve za spas mornara na putu.

Kao svjetovni organ za nadgledanje crkve i propisnog vršenja crkvenog obreda, spominje se u čl. 8 Statuta “Gvardijan” ili Pazitelj. Njemu su bili povjereni na čuvanje sveštenečki ornate i predmeti službe Božije, između kojih je bilo predmeta velike umjetničke vrijednosti. Gvardijan je pazio da se zvoni u propisno doba i u propisanim prilikama.

Vrhovni organ Bratovštine bila je glavna skupština redovno upisanih članova. Glavna skupština održavala se svake godine na Spasovdan u crkvi sv. Nikole, a objavljivala se zvonjenjem crkvenih zvona. Tada se biraše uprava Bratovštine, dva kapetana oružane sile, i određivahu plate članovima uprave, te se stvarahu zaključci za unapređenje Bratovštine. Zaključci se donošahu većinom glasova prisutnih članova, a glasalo se kuglicama.

²¹“Statut Bokeljske mornarice 809”, Kotor, 2011 god. str.3

²²Naši gradovi na moru: „Kotor i Boka Kotorska“, Zagreb, 1934 god., str. 65

²³Antun Dabinović, „Kotor pod Mletačkom Republikom“, “Union”, Zagreb, 1934 god., str. 128

Prigodom tripundanskih svečanosti Mornarica daje i danas javnu gozbu svim siromasima Kotora, posjećuje bolesnike u gradu, noseći im u naročitoj procesiji "Slavnu Glavu" (Glavu sv. Tripuna) na cjelivanje, a posjećuje takođe i utamničene u državnim tamnicama. Ali posebno važna povlastica Mornarice bijaše pravo pomilovanja, uvedeno od kotorske opštine god. 1347. U početku se ova povlastica sastojala u tome da su, na preporuku Mornarice, svi oni koji su bili pobjegli radi zločina, koji se nijesu kažnjavali smrću, imali pravo da se slobodno povrate u grad za tri dana prije i poslije svečanosti sv. Tripuna. Kasnije je moglo biti među imenima onih koje je Mornarica predlagala na pomilovanje čak i takvih koji su bili osuđeni na smrt. Ova je povlastica veoma podigla ugled Mornarice, te je ona vrlo brižljivo čuvala, i kada bi joj koji put bila uskraćena, ne puštaše iz ruku povjerenih joj znakova vlasti u gradu.

Bokeljska mornarica kao organizovana pomorska odbrana domovine imala je svoju upravu, neovisno od uprave same Bratovštine. Upravu su sačinjavali: Admiral, Major, dva Kapetana, Poručnik, šest Časnika, Ađutant i dva Narednika.²⁴

Bokeljska mornarica kao pomorska sila stajala je uvijek na braniku vjere i otadžbine, učestvujući već u dalekoj još nerasvijetljenoj prošlosti Srednjeg vijeka, pa sve do početka XIX vijeka, u bezbroju bitaka i krvavih slavni okršaja. Prožeta dubokimosjećajima nepokolebive vjere i žarke domovinske ljubavi i vođena na svakom koraku i u svakoj prigodi svojim slavnim geslom "Fides et honor", istakla se pred cijelim kršćanskim svijetom u junaštvu i viteštvu.

Današnja Bokeljska mornarica nije drugo nego poslednji ostatak nekadašnje slavne Mornarice i poslednji obljesak iščezlog nekadašnjeg sjaja i bogatstva Kotora i Boke Kotorske. Ali ona jeste i ostaće svetinjom svakog Bokelja, jer je najdostojniji nosilac svih njegovih najsvjetlijih i najljepših tradicija, istinske slave i duševne veličine njegovih praotaca, amanet djedova, te živa i nikad prekinuta veza sadašnjice sa velikom mrtvom prošlošću. Bokeljska mornarica živi, i to ne samo svojim neprekinutim kontinuitetom života koji neprekidno teče, na osnovu njenih starodnevnihih statuta, svojim tradicionalnim običajima, svečanostima i obnavljanjem uspomena, nego ona živi i živjeće vjekovima snagom svojih velikih moralnih vrijednota, koje ona u svom Plemenitom tijelu sadrži i krije, i koje prenosi iz naraštaja u naraštaj svojim nikad neoskrvljenim geslom "Fides et honor".²⁵

Statut Bokeljske mornarice 809 sadrži:

1. Opšte odredbe
2. Naziv, sjedište i znamenja organizacije,
3. Ciljevi, djelatnosti i organizacije,
4. Unutrašnja organizacija
5. Prava i dužnosti članova Bokeljske mornarice 809.
6. Organi Bokeljske mornarice 809.

²⁴"Statut Bokeljske mornarice 809", op. cit., str. 12

²⁵Ibid, str. 15

7. Savjet Bokeljske mornarice 809.
8. Podružnice Bokeljske mornarice 809.
9. Nagrade i priznanja
10. Materijalno-financijska sredstva Bokeljske mornarice 809.

Fotografija br. 3: Statut Bokeljske mornarice²⁶

2.3. Admirali, Viceadmirali, počasni Admirali i mali Admirali Bokeljske mornarice

Dokumenti XV vijeka o translaciji relikvija Sv. Tripuna iz Carigrada u Kotor prenose sačuvanu predaju da je početkom IX vijeka grupa kotorskih mornara otišla u malo mjesto Rose, u čijoj luci je bio usidren brod mletačkih trgovaca koji su nosili mali mermerni sarkofag sa zemnim ostacima maloazijskog mučenika Tripuna, otkupila svete mošti i donijela ih u Kotor. Dok su nosili sarkofag kroz grad, svete mošti su tri puta zaustavljale mornare koji su ih nosili a na onom mjestu gdje su treći put počinule, kotorski građanin Andreaci (Andrea Saracenis) sagradio je za smještaj sarkofaga sa moštima u centralnom potkupolnom prostoru maleni sakralni object tipa martirija, čiji su ostaci otkriveni tokom sanacije katedrale bazilike sv. Tripuna.²⁷

Tradicijska pretpostavlja da je grupa mornara koja je nosila sarkofag sa svečevim moštima predstavljala zametak iz koga je kasnije nikla Pobožna družina kotorskih pomoraca zvana od XV vijeka još i Bratovština sv. Nikole pomoraca iz Kotora. Strukovno udruženje ili bratovština pomoraca Kotora djelovala je pod imenom Katorska mornarica sve do 1859. godine, kada je bila pretvorena u memorijalnu organizaciju "Plemenito tijelo Bokeljska mornarica", odnosno kasnije samo "Bokeljska mornarica".

²⁶ www.museummaritimum.com, (08.11.2016, 18.00h)

²⁷ Jovan J. Martinović, „Dvanaest vijekova Bokeljske mornarice“, Kotor, 2013 god., str. 76

Prema sačuvanim dokumentima iz kotorskog Istorijskog arhiva, na čelu Bratovštine je bio gastald, ali je krajem XV vijeka došlo do izjednačavanja i udruživanja zvanja gastalda i zvanja lučkog kapetana koji je nosio titulu admiral luke, pa je u kasnijim dokumentima preovladavala titular admiral.²⁸

Fotografija br. 4: Admiral Bokeljske mornarice dr Miloš Milošević²⁹

Admirali Bokeljske mornarice:

1. Živko Mace,
2. Luka Ratković,
3. Marin Bizanti,
4. Nigro Alegreto,
5. Božo Dentali,
6. Ivan Belli,
7. Jakov Belli,
8. Đuro Micheli,
9. Stjepan Micheli,
10. Nikola Ivanov Dentali,
11. Marko Dentali,
12. Ivan Dentali,
13. Ivan Lazzari,
14. Niko Dentali,
15. Đorđe Scura
16. Tripun de Luca,
17. Nikola Kalceta,
18. Luka Lazzari,

²⁸ Ibidem.

²⁹ <http://www.bokeljskamornarica.net/> (08.11. 2016 18.30h)

19. Radoslav Rašković,
20. Niko Cuccaracci,
21. Petar Cuccaracci,
22. Krsto Leoni,
23. Niko Sipci,
24. Ivan Ziffra,
25. Vicko Buccarin,
26. Antun Rossi,
27. Niko Ognjenović,
28. Andrija Zakarija Barbetta,
29. Andrija Nikolić,
30. Dr Tripo Smekja,
31. Luka Pezzi,
32. Vitez Niko de Mattei,
33. Konte Marko Luković,
34. Konte Antun Tripuna Luković,
35. Pavo Radimiri,
36. Kap. Bogran vitez Tripković,
37. Komodor Marko vitez Dabčević,
38. Prof. dr Karlo Radoničić, Kap. Luka Matović,
39. Rudolf Giunio,
40. Kap. Luka Milošević,
41. Akademik prof. dr Vladislav Brajković,
42. Dr Miloš Milošević

Viceadmirali Bokeljske Mornarice:

1. Akademik dr Slavko Mijušković,
2. Kap. Nenad Želalić,
3. Prof dr Borislav Ivošević,
4. Kap. Ilija B. Radović,

Fotografija br. 5: prof dr Vladislav Brajković, Admiral Bokeljske mornarice³⁰

Počasni Admirali Bokeljske mornarice

Prvi koji je dobio čin počasnog admirala bio je kasniji doživotni predsjednik Socijalističke Republike Jugoslavije, trostruki narodni heroj i maršal Jugoslavije Josip Broz Tito, vrhovni komadant Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda tokom II svjetskog rata, jedan od osnivača Pokreta nesvrstanih koji je u periodu hladnog rata i blokovske podjele sprovodio politiku aktivne i mirne koegzistencije među narodima svijeta. Odluka o njegovom proglašenju donesena je krajem 1972. godine, a 5. januara 1973. godine delegacija Bokeljske mornarice, koju su predvodili tadašnji predsjednik Predsjedništva Mato Petrović i admiral prof. dr. Vladislav Brajković, uručila je Titu povelju i uniformu admirala prilikom njegovog boravka u Miločer. Od toga vremena je odred mornara Bokeljske mornarice predvođen časnicima odavao počast svom počasnom admiralu Josipu Brozu Titu prilikom svakog njegovog boravka u Boki Kotorskoj.³¹

Istaknuti društveno-politički radnik tadašnje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Socijalističke republike Crne Gore, Vidoje Žarković, prvoborac i vojni rukovodilac, predsjednik Izvršnog vijeća i Narodne skupštine SRCG, član Predsjedništva SFRJ, sekretar i predsjednik Centralnog komiteta Saveza komunista Crne Gore i predsjednik Predsjedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije, bio je 1986. godine proglašen za počasnog admirala Bokeljske mornarice na sjednici Predsjedništva u zgradi Jugooceanije.

Na sjednici Predsjedništva Bokeljske mornarice, održanoj dana 14. aprila 1978. godine u Kotoru, data je inicijativa da se Veljko Milatović, predsjednik Predsjedništva Socijalističke republike Crne Gore, proglasi za počasnog viceadmirala Bokeljske mornarice. Narodni heroj i komunist, koji je kao prvi predsjednik Predsjedništva SRCG dao veoma veliki doprinos u

³⁰ www.museummaritimum.com, (08.11.2016 18.30h)

³¹ Ibid, str. 82

afirmaciji Bokeljske mornarice tako da ona njegovom zaslugom nastupa na svim dočecima maršala Tita i drugih šefova država kada posjećuju Kotor i Boku.

Predsjedništvo Bokeljske mornarice, na istoj sjednici, je dalo inicijativu da se akademik, profesor, doktor Branko Pavićević proglasi za počasnog prvog majora Bokeljske mornarice. Kod davanja predloga naglašeno je da je akademik Branko Pavićević istaknuti revolucionar, prvoborac i kominista, te da je kao prvi predsjednik Crnogorske akademije nauka i umjetnosti dao značajan doprinos Bokeljskoj mornarici na njenoj afirmaciji u socijalističkom društvu.³²

Ta posebne zasluge na stvaranju i razvoju pomorstva i pomorske privrede u Kotoru dana 11. februara 1984. godine Predsjedništvo Bokeljske mornarice donijelo je odluku da se za počasnog viceadmirala proglasi član Savjeta SR Crne Gore Savo Starović, prvoborac, politički radnik i funkcioner, pokretač akcije za decentralizaciju trgovačke mornarice i formiranje parobrodarskog preduzeća Jugooceanija u Kotoru, čiji je direktor bio od 1956. do 1974. godine.

Na istoj sjednici, Predsjedništvo Bokeljske mornarice, donijelo je odluku da se za počasnog viceadmirala proglasi član Savjeta SR Crne Gore Božidar – Daro Petković, prvoborac i politički radnik, dugogodišnji predsjednik opštine Tivat i tamošnje Podružnice Bokeljske mornarice, aktivni major Mornarice.

Odlukom Skupštine Bokeljske mornarice 1991. godine proglašen je za počasnog viceadmirala kapetan Antun Simović, profesor Pomorske akademije u Divuljama, kapetan fregate JRM, pisac pomorskih udžbenika iz navigacije, pomorske meteorologije, oceanografije i komuniciranja, predavač na Građevinskom fakultetu – Odjel za hidrotehniku u zagrebu.

Odlukom skupštine Bokeljske mornarice 2004 godine proglašen je za počasnog viceadmirala dugogodišnji sekretar Mornarice Luka I. Maslovar.

Osim pomenutih, za počasne viseadmirale Bokeljske mornarice proglašeni su i bivši viceadmirali: kap. Nenad Želalić i prof. dr. Borivoje Ivošević.³³

Mali admirali Bokeljske mornarice

Pored admirala u Bokeljskoj mornarici se bira i mali admiral, dječak do 12 godina života, koji u svojim javnim nastupima prati admirala, a predstavlja simbol generacijskog kontinuiteta u organizaciji, uz dužnost da osam dana prije svečanosti sv. Tripuna (27. januara) izgovori lode. Radi se o pohvalama zaštitniku grada, čiji srednjovjekovni tekst nije sačuvan. Biskup Marin Drago ih oko 1700 godine nanovo sastavlja, pa ih u arhaističkom prevodu svake godine mali admiral izgovara sa trijema Katedrale.

Izbor malog admirala obavlja se svake godine, 13 januara, na sastanku Admiralata Bokeljske mornarice. Čast Malog admirala traje godinu dana.³⁴

³²Ibidem.

³³Ibid, str. 83

Fotografija br.6: Mali admiral Bokeljske mornarice³⁵

2.4. Kolo Bokeljske mornarice

Svojom dugom i složenom istorijom i bogatim tradicijama, Bokeljska mornarica ni danas ne ostaje u cjelini samo među koricama učenih knjiga. Istina, mnoge su istorijske funkcije drevne bratovštine, pogotovo ona vojna, trgovačka i karitativna, odavno prirodno prešle u kompetencije raznih tijela države, ali ima čitav niz pojedinosti iz riznice njenih tradicija koje mogu biti žive i zanimljive i savremenom čovjeku. Naročito jedna ostaje i danas ne samo prisutna, nego i izuzetno privlačna i živopisna. To je Kolo Bokeljske mornarice, koje se, u starim nošnjama mornara i časnika, izvodi najmanje jedanput godišnje, ranije uoči i na dan zaštitnika Kotora, sv. Tripuna (2. i 3. februar), a danas samo 3. februara. Prema novijim statutima Bokeljske mornarice, nastupalo se još i 10.septembra, na dan Jugoslavenske ratne mornarice. A kada je taj praznik zvanično ukinut, Mornarice je na svojoj skupštini odlučila da njen obavezni drugi godišnji javni nastup bude 26.jun, kada je proglašen njen prvi sačuvani Statut iz 1463. godine.³⁶

Već naprvi pogled kolo iznenađuje gledaoca svečanim, suzdržljivim, pa zato ponešto jednoličnim stavom i ritmom igrača. Ali time se, zapravo, pažnja sredsređuje na nešto što je osnovno i zato mnogo bitnije, a to je cijeli niz figura rijetkih i neobičnih oblika. Odmah se uviđa

³⁴ Ibidem.

³⁵ <http://www.bokeljskamornarica.net/> (08.11.2016 19.00h)

³⁶ Miloš Milošević, op.cit., str. 174

da u takvom kolu ne može biti riječi o jednostavnom folkloru jednog kraja, nego da ono u sebi nosi i neke tragove drevne simbolike i istorije, koji zaslužuju posebnu pažnju.

Iako su o Kolu pisali brojni pisci, koji su se na bilo koji način bavili Bokeljskom mornaricom, ipak je veoma mali broj onih koji su pokušali da neposredno naučno analiziraju njegovu sadržinu. A te analize su dovele do neobično zanimljivih rezultata, prema kojima se u Kolu pored jasnih mlađih elemenata iz života bokeljskih pomoraca, može sigurno izdvojiti i veoma staro obredno jezgro, sa figurama punim simbolike. A takva slojevitost daje posebnu kulturnu i životnu draž starim stoljetnim fenomenima, koji su se održali zaboravu.³⁷

U Kolu se, dakle, mogu danas uočiti dva veoma jasna sloja. Prvi stariji i osnovni je obredni i sakralni, a drugi noviji je svjetovni, nastao pod uticajem života pomoraca. Elementi starijeg sloja su, inače dosta rasprostranjeni u srednjem vijeku po Evropi, pa je moguće naći analogije sa starijim igrama evropskih naroda. Elementi koji ukazuju na veliku starinu Kolai govore o njegovom sadržaju bili bi, najprije, vezano za utvrđenu godišnju proslavu gradskog patrona, ali iznad svega, da se u bitnijim figurama Kola izuzetno često sreće podvlačenje ispod lukova ruku, i najzad, posebno važna igra oko časnika.³⁸

Podvlačenje igrača ispod lukova podignutih ruku, koje se provlači kroz skoro sve figure Kola Mornarice, sreće se u obrednim igrama mnogih naroda i nije vezano samo za posmrtnu počasti, nego je i u vezi sa svatovskim igrama, igrama za plodnost i slično. Drevna simbolika toga čina je obnavljanje života, silaženje u tamu i izlaženje na svjetlost. Još je jače naglašena srednjovjekovna simbolika u krajnjoj XII figuri. Danas je to igra oko časnika i admirala, ako je prisutan, a ranije je bila oko predstavnika crkve i države. Međutim, najstariji sloj te figure je igra oko svečevih moćiju (škrinja sa posmrtnim ostacima i glavom), odnosno dio obreda.

Onaj drugi, već pomenuti mlađi sloj u Kolu, sa obrazovanjem figura, sidra i slično, govori o uticaju života na moru na Kolo, o vojničkoj disciplini, prestrojavanju, pomorsko-stalečkom obilježju Mornarice i slično.³⁹

U cjelini, dakle, radi se o jednoj izuzetno zanimljivoj istorijskoj i estetskoj sintezi srednjovjekovnog kola i novijih elemenata, prožimanju stare simbolike i novije deskripcije, spiritualne tematike i srednjovjekovnog mornarskog života.

Sažeto izloženo, figure u Kolu su sledeće:

1. Igrači se kreću u polukrug, lica okrenutih udesno. Desnom rukom su podbočeni, pridržavajući se čvrsto palcem za pojas, a istovremeno držeći jedan kraj maramice, dok lijevom rukom ispruženom napred, zatežu kraj maramice prednjeg igrača. Kolo zavija udesno u pravcu kretanja kazaljke na satu. Ova figura se naziva **vrtlog**. Poslije kraće igre,

³⁷Ibidem.

³⁸Ibid, str. 175

³⁹Ibidem.

kolovođa se okreće prema igračima i prekida lanac Kola podvlačeći se ispod njihovih ruku. Kako se Kolo više puta kružno savije, do prekidanja i podvlačenja dolazi više puta, stvarajući time veoma živopisne odnose igračkih grupa.

2. Druga figuraje isto **vrtlog**, potpuno slična prvoj, ali se kolovođa kreće u suprotnom smjeru.
3. Iduća figura naziva se **neprava veriga (lanac)**. Kolo se odvija u suprotnom pravcu od kazaljke sata i čim se načini polukrug, kolovođa se s igračima podvlači ispod ruku u vidu zmijastog kretanja, od jednog do drugog igrača.
4. **Prava veriga (lanac)** nastaje kada svaki drugi igrač, poslije formiranog jednostrukog lanca, istupa korak napred i podvlači se ispod ruku dvostrukih “pravih veriga” ili “tunela”, koji se na ovakav način formirao.
5. Vrlo složena figura **sidra** se rijetko izvodi, a predstavlja oblik velikog sidra, za koji treba 25 igrača.
6. Slijedi figura **veliko kolo**. U pravcu kazaljke na satu, kolovođa vodi igrače u krug i zatvara jedinstveno veliko kolo.
7. Od tog velikog kola se formiraju **dva kola**, koja odvajaju kolovođa i poslednji igrač. Jedno i dalje vodi kolovođa, a drugo zadnji član ranijeg velikog kola. Taj zadnji igrač, inače, ima nešto istaknutiju ulogu od ostalih igrača. On nadzire kolo, trudi se da ono budedobro razvijeno i otegnuto, a obično i drži glavu nešto zabačenije. Dva kola se najprije kreću u istom, a zatim u suprotnom smjeru, da bi se na kraju opet spojila i formirala jedno kolo.
8. **Kolo u kolo** (lokalni izraz za kolo u kolu) obrazuje se od dva živa koncentrična kola, nejednake veličine. I ona se kreću neko vrijeme u jednom, a zatim u suprotnom smjeru.
9. **Osmica** nastaje kada se kolovođa opet podvlači, ali samo ispod ruku igrača u sredini kola, formirajući tako živopisni oblik broja osam.
10. Slijedeća je figura **ušpug**, jer oblikom podsjeća na puževu kućicu. Kolovođa kao i u početku kružno zavija kolo, ali ne samo malo i ovlašno, nego veoma čvrsto, skoro do krajnjih mogućnosti. Tada se pak najkraćim putem podvlači ispod tri niza podignutih ruku, presijecajući igrače i tražeći direktan put i izlaz. Kako je pravac koji kolovođa sijedi upućen prema zadnjem igraču, ova se figura još preciznije naziva **ušpug sa izlazom na zadnjega**.
11. Slijedi **ušpug u obratnom smjeru**. Tu se ponavlja čvrsto kružno zavijanje kola, ali ovoga puta ne dolazi do kolovođinog podvlačenja i presijecanja, nego do jednostavnog vraćanja kola u suprotnom smjeru.
12. Zadnja je figura **ušpug oko časnika** (i admirala ako je prisutan). O ovoj figuri je već bilo riječi.

Mjesto na kome se igralo Kolo, između dvanaest malenih i nepravilnih kotorskih trgova, jeste središnji, najveći i najslikovitiji trg pred Katedralon, gdje se slivaju sve gradske ulice. Na njemu su se u ranijim vjekovima, kaona grškoj “agori” ili rimskoj i mediteranskoj “pjaci”, održavale narodne skupštine i sudske rasprave, oglašavale odluke Velikog vijeća, formirale se

procesije i okupljala se naoružana Mornarica i vojska, kada je predstojao napad na grad. Još se i trgovalo i održavala se narodna veselja. U novije doba Kolo se igralo i na drugim trgovima grada.

Muzičku pratnju za Kolo danas daje duvački orkestar. Međutim u starijim se dokumentima sreće da se Kolo pratilo "bubnjevima i sviralama". Kakva je bila ta ranija melodija, ili samo ritam, nije poznato.

Sigurno da današnja vedra i plesna muzička tema, čiji je autor ostao nepoznat, nije ni stara, ni originalna, a nosi jasne uticaje polke i menueta. Igrači prave dva sitna koraka desnom, pa dva lijevom nogom, s tim da je prvi sa privlačenjem, a drugi s poklecivanjem i dizanjem noge. Za vrijeme Kola se ne pjeva, iako postoji jedan pjesnički tekst, koji je krajem prošlog vijeka napisao Pavo Kamenarović pomorski kapetan iz Dobrote. On je bio veoma uticajan u doba kad se Mornarica, ukinuta poslije 1848. godine od strane Austrije, opet obnavljala 1859. godine. Navodim pjesmu u cjelini, ukazujući na ideje narodnog preporoda iz njegove prve faze šezdesetih godina prošlog vijeka, kada se jasno naglašavala širina, nacionalna i vjerska tolerancija i osjećaj bratstva, inače tako njegovani u Boki.

Tekst Kamenarovića glasi:

PJESAN

Dan odvjetnika Kotorskog
Braćo, veselo slavimo,
Društva starog pomorskog,
Slavno načelo slijedimo,
Igru začnimo stogodnu,
Pjesmu pjevajmo narodnu.

Mornarica davna
Nek se dično ponovi,
I svečanost slavna
U radosni dan ovi,
Dakle, braćo, složno,
U ljubav se združimo
Svi skupa pobožno
Svete moći slavimo.
Uljezimo svi u kolo,
Rukama ruke pružimo,
Pokažimo – svim okolo,
Da slogu bratsku vriježimo:
Potvrdimo uz prigodu,

I mi ko naši djedovi,
Da u rodu – ne zaludu
Jedne smo majke sinovi.

Po narodnome odjelu
I po sjajnome oružju,
Ali najviše po djelu
Izgled budimo okružju:
Vazda združeni u slogu
Hvale pjevajmo svi Bogu.

Jošter, braćo, složno
Mučeniku tripunu
Pjevajmo pobožno
Pjesmu hvala potpunu:
A na mnogo ljeta
Mornarica živjela
Nje zadaća sveta
Blagim plodom uspjela!

Svi zajedno – svi u kolo
Rukama ruke stisnimo
Potvrdimo – svim okolo
Da slogu bratsku ljubimo;
Nasljedujmo to načelo
Što daše nama djedovi,
A bog će dat – da veselo
Slijedit nas budu sinovi.⁴⁰

⁴⁰Ibid, str 176-179

Fotografija br. 7: Simbol bokeške tradicije: Kolo Bokeljske mornarice⁴¹

2.5. Nošnja Bokeljske mornarice u liovnim prikazima od XVIII do XX vijeka

Uniforma koju nosi odred Bokeljske mornarice na raznim svečanostima, prema predanju vuče daleke korijene iz XVI vijeka, sa elementima preuzetim iz Italije i Španije.⁴² Svakako da poticaje za oblikovanje ovog dijela, prihvatanje dominantnih materijala, kroja, detalja i ukrasa treba tražiti u dodirima bokeljskih pomoraca sa svijetom Mediterana, ali i u staroj tradiciji kotorskog zanatstva, u segmentu izrade materijala i odjevnog inventara. Tražeći sličnost kroja i elegancije narodnog odijela sa “zajedničkom mediteranskom kulturom”. Pavao Butorac je na osnovu arhivskih podataka ukazao na kompleksnost raznih uticaja na nošnju i oružje, a posebno istakao neke osobenosti u načinu odijevanja Peraštana. Opisujući “glavne oznake pravog bokeljskog odijela”, donosi zaključak da “odijelo današnje Bokeljske mornarice, koja se nadovezala na staro kotorsko bratstvo mornara, nije ništa drugo nego stara bokeljska nošnja”.⁴³

Među mnogim istoriografima koji su opisali tradicionalno odijelo je i Petar Šerović, koji rezimira;” Ovo je divna nošnja na kojoj se ogleda bogatstvo starih Bokelja iz vremena kada je pomorstvo Boke cvjetalo. Osobito je krasno oružje kakvo je teško naći i u mnogim velikim

⁴¹<http://www.bokeljskamornarica.net/> (08.11.2016 19.00h)

⁴²Jovan Vukmanović, „Nošnja i oružje Bokeljske mornarice,” Spomenik CIII, Zbornik izvještaja o istraživanjima Boke Kotorske, Beograd, 1953 god., str. 216-225

⁴³Pavao Butorac, „Bokeljska mornarica”, Pomorski zbornik II, JAZU, Zagreb, 1962 god., str. 1858

muzejima. Sve je to, što je sačuvala Bokeljska mornarica, svakome Bokelju mila uspomena na slavnu prošlost kada je svoje ime slavom pronosio širom cijeloga svijeta i bio poznat kao jedan od najboljih i najhrabrijih pomoraca”.⁴⁴

Prikazi odjeće pomoraca i tradicionalnog odijela iz Boke Kotorske, koje baštini Bokeljska mornarica u likovnoj umjetnosti, mogu se pratiti od XVIII do polovine XX vijeka.

Likovni prikazi, po njihovoj saznoj vrijednosti, spadaju u kategoriju vizuelnih izvora i posjeduju vrijednost dokumenata, te uz pisane – arhivske vijesti, posebno u vremenu prije postojanja foto-dokumentacije, su značajni za praćenje ranijih oblika narodnog odijela.⁴⁵

Nošnja Bokeljske mornarice se danas ne može sresti na ulici, a rijetko je koji Bokelj posjeduje u kući. Međutim, prije nešto više od sto godine, svjedoči nam Vuk Karadžić, ova se nošnja ili “pravo bokeljsko odijelo”, kako je on zove, najčešće sretala u Bokokotorskom zalivu. U elementima nošnje kao i u usmenoj tradiciji jasni su prekomorski uticaji Španije i Italije, što je razumljivo s obzirom na trgovačke veze pomoraca. Krećući se često po stranim tržištima, Bokelji su sretali i prenosili razne mediteranske motive i formirali jednu svoju, barokno kičenu cjelinu.

Iznad bijele košulje oblače se dva glavna dijela nošnje. Najprije je ječerma, bez rukava, obično ukrašena zlatnim gajtanima i kitama. Iznad ječermice je koret sa rukavima, isto bogato ukrašen gajtanima i srebrnim dugmadima. Samo koret je sprijeda jako otvoren, pa se ječerma i oružje dobro vide. “Gaće” su veoma široke (6-8m platna) i zato su na gornjem dijelu, kako se to kaže, vidno “nabušene”, dok se prema koljenu jako sužavaju, do uz samu nogu.

Na nogama se oblače niske, crne “crevlje” (gondole). Kapa (čevernica) ukrašena je zlatnom žicom, u obliku srca. Tu je i cvijet, sa spiralnim tučkom i listićima od srebrne žice i čašicama od crvene svile. Oružje je značajan i bitan dio nošnje, znak tragičnog rvanja sa piratima i Turcima. Kod igre Kola oružje, se odlaze. Inače se nose obično dvije male puške i nož, kao i veliki džeferdar ili šaralija. Za nošenje malih pušaka služi bogato ukrašeni kožni nosač oružja sapregradom, tzv. čemer. U njega se smještaju kubure i nož, sve čvrsto pričvršćeno pojasom od svile ili satena, dugim oko 4 metra.

Oko pasa vise srebrne, pozlaćene ili zlatne “čese” za puščani prah. Na desnoj strani su još “tobolci”, isto za prah i duhan, i tobolčići za kresivo, usjeku i sitan duhan za šmrkanje. Iako je čitav onaj borbeni arsenal bio namijenjen piratima i Turcima, najveći broj naziva nošnje i oružja su ipak preuzeti iz turskog jezika.⁴⁶

Ne ulazeći više u brojne detalje, poznate u literature, biće korisno na kraju istaći dvije stvari, koje, kako nam izgleda, nameću potrebu unašanja izvjesnih izmjena na nošnji. Prva je crna

⁴⁴Petar Šerović, „Bokeljska mornarica“, Pomorski zbornik II, JAZU, Zagreb, 1962 god., str. 1858

⁴⁵Marija Mihaliček, Međunarodni naučni skup, „Dvanaest vijekova Bokeljske mornarice – zbornik radova“ Kotor, 2010 god., str. 329-330

⁴⁶Miloš Milošević, op.cit., str.180

“leptir mašna” koja očigledno nema veze sa starom nošnjom, a preuzeta je tek negdje u XIX vijeku. Kako se nalazi na tako istaknutom mjestu, “leptir mašna” kvari izgled cjeline, i daje pogrešan utisak o relativnoj recentnosti cijele nošnje. S druge strane, imamo nepobitnih dokaza na originalnim starim portretima XVIII I XIX vijeka da se košulja ranije zakopčavala oko vrata jednim ovećim srebnim dugmetom ili presavijenom maramom. Smatramo naročito ukusnim i dekorativnim spomenuto dugme, koje se logično uklapasa sličnim ukrasima na koretu i rukavima košulje. Prema tome bi, po našem mišljenju, kasnije dodatu i sasvim neukusnu “leptir mašnu” trebalo ukloniti.

Drugi detalj, koji je ranije bio uklonjen, trebalo bi vratiti. Nošnja, naime, kod pažljivog posmatranja ima jedan ružan “prazan prostor”, koji isto djeluje neukusno. To je dio od plitkih cipela, pa preko donjeg suženog dijela “gaća”, do koljena. Očito je da su ranije tu morale biti dokoljenice ili neke “gete”.⁴⁷

Fotografija br.8: Muška i ženska Bokeljska nošnja⁴⁸

⁴⁷ Ibid, str. 181

⁴⁸ www.go.montenegro.travel (09.11.2016 18.00h)

3. DVANAEST VIJEKOVA BOKELJSKE MORNARICE

3.1. Proslava 1200 godina prenosa relikvija sv. Tripuna i postojanja Bokeljske mornarice

Bokeljska mornarica maksimalno se založila u 2008.godini sa pripremama proslave jubileja 1200 godina otkupa mošti sv. Tripuna i postojanja Bratovštine – Bokeljske mornarice. Kao prvi zadatak, odlučeno je, da se predloži Program proslave, koji bi se raspravio u organizaciji, kod lokalne uprave grada Kotora, te na nivou Crne Gore, u nadležnom Ministarstvu uz konsultaciju sa ministrom kulture Branislavom Mićunovićem, predsjednikom države Crne Gore Filipom Vujanovićem, predsjednikom Skupštine Crne Gore Rankom Krivokapićem, predsjednikom Vlade Crne Gore Milom Đukanovićem, kao i predsjednicima opština Tivta i Herceg Novog.

Izabran je Organizacioni odbor proslave, u sastavu:

- dr Miloš Milošević, admiral,
- kap. Ilija Radović, viceadmiral
- dip. ing. Niko Kondanari, predsjednik UO,
- ing.pom.str. Saša Milošević, poručnik,
- Ljubinko Biskupović, poručnik.

sa zadatkom da prate realizaciju aktivnosti iz Programa jubilarne proslave, kao i svih drugih aktivnosti u vezi sa istom.

Ponudjen je i prihvaćen tekst Programa proslave 1200 godina Bokeljske mornarice:

PROGRAM JUBILARNE PROSLAVE XII VJEKOVA BOKELJSKE MORNARICE (809-2009) U 2009 GODINI

1. Promocija prvog izdatog Statuta Bokeljske mornarice iz XV vijeka (1463. god.) koja se predviđa u prvoj polovini 2009. god.
2. Monografija XII vijekova Bokeljske mornarice. Organizovati pripremu, koristeći istorijske podatke iz postojeće 1972. god. uz dopunu novim priložima.
3. Monografija “Katedrala Svetog Tripuna u Kotoru”
4. Tripundanske svečanosti (učesće Mornarice)
 - Lode, mali admiral Krsto N. Milutin govoriće pohvale,
 - Prenos moštiju iz relikvijarija u Katedralu,
 - Kađenje mošti i otkrivanje spomen ploče Andreaciju Saracenisu iznad sarkofaga u Katedrali,
 - Vanjska svečanost, povodom dana patrona grada Kotora sv. Tripuna, kada Bokeljska mornarica tradicionalno učestvuje sa svojim programom.

5. Svečana akademija će se održati 25. juna 2009. godine uoči dana Bokeljske mornarice, 26. juna 2009. godine najvjerovatnije će se izvršiti promocija Statuta Bratovštine iz 1463. godine sa odabranim muzičkim programom i recitalom iz prošlosti Mornarice, koju će realizovati članovi Mornarice. Pozvan će biti državni vrh Crne Gore, diplomatija i građani Kotora.
6. Dan Bokeljske mornarice, 26. jun 2009. godine: Ceremonijalni nastup Glavnog odreda, obilazak grada, prijem zastave, raport admirala ispred glavnih gradskih vrata, svečana predaja ključeva grada od strane gradonačelnice Kotora, te igranje tradicionalnog kola na Trgu od Oružja.
7. Naučni skup na temu XII vijekova Bokeljske mornarice, koji bi se održao polovinom oktobra 2009. godine. Sačinjen je spisak potencijalnih učesnika i dostavljeni pozivi na preko 60 adresa poznatih istoričara na prostorima bivše Jugoslavije, kao i Italije, istoričara koji su pisali i istraživali Veneciju i njeno dobro. U okviru naučnog skupa izdaće se Zbornik radova, a biće prezentiran u toku godine.
8. Proslava Dana Opštine Kotor, 21. novembra 2009. godine, popuniće se programom Mornarice.
9. U Perastu će se postaviti bista akademika Vladislava Brajkovića, admiral Bokeljske mornarice. Oformljena je komisija MB I HGD Kotor, te zajednice Crnogoraca u Hrvatskoj, sa predsjednikom dr Radom Pavićevićem i njegovim zamjenikom prof. dr Dragutinom Lalovićem.
10. Razni muzički programi, organizovaće se tokom cijele 2009. godine na kotorskim trgovima ili koncertnim dvoranama, kao:
 - koncert posvećen našem poznatom muzičkom stvaraocu, pedagogu, dirigentu i profesoru Muzičke akademije u Zagrebu, Ivu Brkanoviću, rođenom u Škaljarima
 - koncert našeg Kotoranina, prof. Antona Kopitovića, koji se proslavio kao kompozitor i dirigent u Argentini, a čija je "Argentinska sonata" izvedena 2008. godine u okviru Muzičkog festival Kotor ART. Kotor ART će u okviru svoje prezentacije u avgustu 2009. godine jedno veče posvetiti proslavi XII vijekova Bokeljske mornarice.
 - U okviru proslave XII vijekova Bokeljske mornarice organizovaće se koncert kotorskih klapa i učenika Muzičke škole "Vida Matjan" iz Kotora, sa melosom Boke, Mediterana i ozbiljne muzike.
11. Izložba XII vijekova Bokeljske mornarice. Koristiće se eksponati sa izložbe "Tito, admiral Bokeljske mornarice" iz 1986. godine, koja je obišla sve republike bivše Jugoslavije. Nova postavka će više mjesta posvetiti aktivnostima poslednjih trideset godine, od 1980. do 2009. godine.
12. U toku maja, promocija nove knjige dr Miloša Miloševića, admiral Bokeljske Mornarice "Iz prošlosti Boke Kotske".
13. Proslavu treba promovisati reklamnim materijalima, plakatima, pozivnicama, prezentacijom preko radija i televizije, jer postojanje Bokeljske mornarice u vremenu od 1200 godina predstavlja istorijski brend Crne Gore.

Kompletna realizacija ovog programa zavisi od obezbjeđenja sredstava donacijama, jer proslava 1200 godina postojanja Bokeljske mornarice zaslužuje da se obilježi na dostojanstveni način i ostavi potomcima dokumentaciju o tome.

Program je odobren od Admiralata i Upravnog odbora Bokeljske mornarice, a sa njima su upoznati Opština Kotor, Ministarstvo kulture Crne Gore, predsjednik Crne Gore Filip Vujanović, predsjednik Skupštine Crne Gore Ranko Krivokapić, predsjednik Vlade Crne Gore Milo Đukanović. Od svih je dobijena podrška.⁴⁹

Fotografija br. 9: Program proslave sv. Tripuna, patrona grada Kotora⁵⁰

3.2. Odlikovanja Bokeljske mornarice

⁴⁹ Ilija B. Radović, „Dvanaest vjekova Bokeljske mornarice“, Kotor, 2013 god., str.191-192

⁵⁰ <http://www.bokeljskamornarica.net/>, (09.11.2016 18.30h)

Bokeljska mornarica je tokom vjekova dokazala svoju privrženost čuvanju tradicije, zajedništva, kao i unapređenju pomorstva i pomorske privrede, školstva i stvaranja mogućnosti za razvoj svoga grada i Boke u cjelini.

Razni društveno-politički sistemi koji su se smjenjivali na prostoru Boke uvidjeli su navedene kvalitete ove nekad staleške organizacije pomoraca, i priznali joj to kroz odlikovanja, diplome, zahvalnice, povelje itd.

Mornarica od bečkog dvora nije tražilasamo novčanu pomoć, njoj je bilo mnogo stalo i do njegovih odlikovanja. Ona se 25. septembra 1872. godine pismeno obratila nadvojvodi Albertu, s molbom da svojom vrpcom odlikuje njihovu zastavu. Već 12. novembra sekretar nadvojvode poslao je obavještenje da joj je upućena tražena vrpca, na kojoj je Albert Habzburški dao da se ispiše moto "Fides et Honor" (vjera i čast). Ovo je prvo odlikovanje koje je Mornarica dobila.

Za vrijeme Kraljevine Jugoslavije Bokeljska mornarica je odlikovana Ordenom svetog Save.

Ukazom Predsjednika Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije Josipa Broza Tita, Dodijeljen joj je Orden bratstva i jedinstva sa zlatnim vijencem, 25. avgusta 1972. godine.

Predsjednik Republike Hrvatske Stipe Mesić odlikovao je Bokeljsku mornaricu Poveljom Republike Hrvatske. Povelja je uručena 28. januara 2010. godine u rezidenciji predsjednika na Pantovšćaku u Zagrebu, a primio ju je kap. Ilija Radović, viceadmiral Bokeljske mornarice 809.

Inicijativu za dodjelu ovog visokog odlikovanja pokrenulo je Hrvatsko građansko društvo Crne Gore iz Kotora (HGDCG).

Predsjednik Crne Gore Filip Vujanović odlikovao je 7. februara 2010. godine Bokeljsku mornaricu Ordenom crnogorske zastave II red. Na vanjskoj svečanosti sv. Tripuna u Kotoru, orden je uručen Niku Kondanariju, predsjedniku Upravnog odbora Mornarice. I ovoga puta je inicijativa za dodjelu ovog odlikovanja potekla od HGDCG Kotor.

Odlikovanja Bokeljske mornarice predstavljaju priznanje i potvrdu značaja njene uloge koju je imala tokom svog 1200 godina dugog povijesnog trajanja, tokom kojeg je, kao čuvar običajnog prava, neumorno njegovala i čuvala tradicionalne običaje, svečanosti i istoriju bokeljskog pomorstva.

Bokeljska mornarica nastaviće da živi vjekovima snagom velikih moralnih vrijednosti, koje u svojem plemenitom tijelu sadrži i njeguje, prenoseći ih iz naraštaja u naraštaj geslom "Fides et Honor".⁵¹

⁵¹Ibid, str. 201

3.3. Povezanost Bokeljske mornarice sa sv. Tripunom, zaštitnikom grada Kotora

Neraskidive su veze Bokeljske mornarice, to jest Bratovštine kotorskih pomoraca ili Katorske mornarice sa proslavama zaštitnika grada Kotora sv. Tripuna. Istorija grada Kotora je usko povezana sa istorijom crkve sv. Tripuna i istorijom Bokeljske mornarice. Ne može se zamisliti život i razvoj grada Kotora odvojeno od života i razvoja crkve sv. Tripuna i istorijom Bokeljske mornarice. Gradska vlast, crkva sv. Tripuna i Bokeljska mornarica tri su glavne komponente koje su kroz dugi niz stoljeća bile odlučujuće za život i razvoj grada Kotora.

Za vrijeme Mletačke Republike (1420-1797), pored mnogih povlastica koje su olakšale pomorsku aktivnost Bratovštine pomoraca, Mletačka Republika je potvrdila još ranije ustaljenu praksu da Bratovština prilikom proslave sv. Tripuna, zaštitnika grada, u kojoj je ona učestvovala u mornaričkim uniformama i pod oružjem, igrajući tom prilikom svoje tradicionalno kolo, preuzme za tri dana vlast u gradu, primajući tom prilikom od mletačkog rektora simbole vlasti: sablju, štap i ključeve gradskih vrata.

Takođe Statutom grada Kotora određuje se 17. januara 1417. god. ceremonijal za proslavu sv. Tripuna u kojem učestvuje i Mornarica. Po dokumentima možemo utvrditi da od polovine XVI stoljeća Mornarica preuzima glavnu organizaciju proslave sv. Tripuna.

Glavni elementi učešća Mornarice u proslavi sv. Tripuna su bili: autonomni izbor članstva 13. januara, najavljivanje glavne svečanosti od strane "malog admirala" 27. januara, trodnevno preuzimanje izvršne vlasti u gradu 1. februara, pravo davanja azila i pravo predlaganja pomilovanja tokom tri dana prije i poslije Tripundana i 3. februara igranje Kola sv. Tripuna.⁵²

Poslije pada Venecije i zauzimanja Boke od strane Austrije, zbog neprijateljskog stava istaknutih pripadnika Katorske mornarice prema okupatoru, mornarici nije dozvoljeno nastavljanje bilo kakve djelatnosti.

Za vrijeme kratkotrajne ruske vladavine Bokom, Mornarica je ponovno nastavila svoju djelatnost.

Za vrijeme kratkotrajne vladavine Crnogorsko-bokeljske uprave ponovo je uspostavljena Katorska mornarica.

Iako kod druge okupacije Austrije nije bio dozvoljen rad Katorske mornarice, od 1814. do 1817. bilo je dozvoljeno nekim bokeljskim pomorcima da u uniformama Mornarice učestvuju u proslavi patruna grada sv. Tripuna.

⁵²Dr Miloš Milošević, „Proslava sv. Tripuna“, Kotor, 1995 god.

Kotorska mornarica je ponovo uspostavljena 1833. godine sa staleškim ali ne i vojničkim kompetencijama. Međutim, bilo je dozvoljeno da učestvuje vojnički postrojena i pod oružjem u ophodu gradom jedino prilikom tripundanskih svečanosti.

Poslije revolucionarnih zbivanja u Boki 1848. godine ponovo dolazi do ukidanja Kotorske mornarice. Nastojanjem Bokelja i crkvenih krugova mornarica je ponovo obnovljena 1859. godine. Umjesto naziva Bratovštine kotorskih pomoraca, to jest kotorske mornarice, osnovana je "Bokeljska mornarica", sa punim nazivom "Plemenito tijelo Bokeljske mornarice". Od onda učestvuje isključivo pod oružjem prilikom proslave Tripundana. Tako je od svojih ranijih funkcija zadržala samo onu koja je bila vezana za proslavu sv. Tripuna.⁵³

Statutom Bokeljske mornarice iz 1874. godine bila su određena pravila svečanih nastupa, na održavanju pohvala (loda) od strane malog admirala, koje su morale biti izvedene na narodnom jeziku, na igranje kola Mornarice i na zvanice koje toj igri moraju da prisustvuju.

Po Statutu iz 1934. godine precizno su određene dužnosti i funkcije Bokeljske mornarice prigodom i za vrijeme trajanja proslave sv. Tripuna Mučenika, pokrovitelja grada i Mornarice.

Bokeljska mornarica je nastavila sa svojom radom do italijanske okupacije Boke 1941. godine kada je bila zabranjena.

Poslije oslobođenja 1944. godine Bokeljska mornarica nastupa u raznim narodnim manifestacijama, bez obzira na ranije statute po kojima je nastupala samo u određene dane, ali nije učestvovala u tripundanskim svečanostima.

Poslije 45 godina tradicija je obnovljena 1990. godine kada se zaigralo kolo 1182. put pred katedralom sv. Tripuna u čast zaštitnika Kotora i kotorske biskupije.

U poslednjem Statutu Bokeljske mornarice Kotor iz 2004. godine propisuje se da "Glavni odred Bokeljske mornarice nastupa: na gradskim svečanostima Sv. Tripuna u Kotoru."

Na taj način se dvanaeststoljetna tradicija povezanosti Kotorske, to jest Bokeljske mornarice i proslave patrona grada sv. Tripuna nastavlja.⁵⁴

⁵³Dr Slavko Mijušković, „Kotorska mornarica“, CANU, Podgorica, 1994 god.

⁵⁴Marija Saulačić, Međunarodni naučni skup, „Dvanaest vijekova Bokeljske mornarice - zbornik radova“, Kotor, 2010. god., str. 347-352

Fotografija br. 10: Kolo Bokeljske mornarice na Trgu ispred Katedrale sv. Tripuna⁵⁵

3.4. Bokeljska mornarica – živa institucija nematerijalne kulturne baštine

Teško je naći dvanaest vijekova postojanu, u kontinuitetu očuvanu tradiciju jedne organizacije, kakva je Bokeljska mornarica. Iako je riječ o legendi vezanoj za postanak Bokeljske mornarice, njenom učešću u prenosu moći svetog Tripuna u Kotor, 13. januara 809. godine i učešću u proslavi toga čina svojim poznatim kolom, tom legendom, kao predanjem ušla je ne samo u istoriju već i u riznicu svjetske nematerijalne kulturne baštine.

Nematerijalnu kulturnu baštinu, prema definiciji Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine – UNESCO, 2003, Čl.2, čine: "Vještine, izvošenja, dijalekt, znanja, instrumenti, predmeti, rukotvorine i kulturni prostori koji su povezani sa tim- koje zajednice, skupine, i u nekim slučajevima pojedinci, prihvataju kao dio svoje kulturne baštine".

Bokeljska mornarica je, kao i njen savremenik, dijelovi kotorskih bedema, odoljevala promjenama mnogih gospodara ovih prostora, jezika i kulturnih uticaja, gubitku pojedinih funkcija, promjeni imena i statusa, i uprkos svemu, održala tradiciju u onome što je čini jednom od najstarijih organizacija pomoraca u svijetu.

I, kao da je od početka shvatila svoju ulogu u prenošenju nematerijalne kulturne baštine, Bokeljska mornarica je to radila kao svojevrsnu reakciju i odgovor na svoje okruženje, prirodno, sociološko, socio-ekonomsko, socio-kulturno, na svoju istoriju, čuvajući na taj način osjećaj svog identiteta i kontinuiteta.⁵⁶

Promjene nastale u vjerskoj strukturi stanovništva nakon razdvajanja dviju Crkava, promjene nastale u socio-kulturnim karakteristikama stanovništva kao posljedici naseljavanja i

⁵⁵<http://www.bokeljskamornarica.net/>, (09.11.2016. 19.00h)

⁵⁶Milenko M. Pasinović, „Dvanaest vijekova Bokeljske mornarice“, Kotor, 2013. god., str. 187

doseljavanja, Bokeljska mornarica je prevazilazila uspostavljajući odnose međusobnog poštovanja osobnosti i razlika, stvarajući na taj način milje kulturne raznolikosti i ljudske kreativnosti.

Time je, bez pretjerivanja, Bokeljska mornarica postala preteča poimanja nematerijalne kulturne baštine kakvu prepoznajemo u mnogim dokumentima UN I UNESCO-a, kao Organizacije UN za prosvjetu, nauku i kulturu, počev od Opšte deklaracije o ljudskim pravima iz 1948. godine, Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima iz 1966, UNESCO-ve preporuke o zaštiti tradicionalne kulture i folklora iz 1989. godine i Univerzalne deklaracije o kulturnoj raznolikosti UNESCO- 2001. godine.

Svojim djelovanjem tokom minulih epoha, Bokeljska mornarica je pisala dokumenta savremene civilizacije, izložene globalnim uticajima, koji ozbiljno prijete održavanju nematerijalne baštine, njenih autohtonih vrijednosti.

Ali, ne samo djelovanjem, već i činjenicom da je riječ o organizaciji pomoraca koji su prenosili pozitivne vrijednosti globalnih karakteristika, koje supostale zajednička karakteristika ovdašnjeg stanovništva, bez obzira na tradicionalne karakteristike. Time je organizacija Bokeljske mornarice prevazišla svoju osnovnu, cehovsku, socijalnu i odbrambenu funkciju.

U dvanaest vjekova postojanja Bokeljske mornarice desile su se mnoge promjene, kojima se ova organizacija uspješno suprostavljala, prilagođavala, za razliku od mnogih drugih koje su nestale. Tajnu ovog fenomena mogli bi potražiti u činjenici da se Bokeljska mornarica, od svog nastajanja, obrednim ceremonijalom vezala za proslavu svetog Tripuna, zaštitnika Kotorske biskupije. I, kao što je ovaj svetac, nekada zajedničke Crkve, nakon podjele na Istočnu i Zapadnu, ostao simbol Grada, tako je i Bokeljska mornarica ostala simbol očuvanja tradicije vezane za proslavu svetog Tripuna.⁵⁷

Posebno značenje ima kolo Bokeljske mornarice: po starosti baštinjenja, načinu igranja, učesnicima, stilskim figurama, ritmu, muzici.

Kolo je nesumnjivo najstariji element nematerijalne kulturne baštine Bokeljske mornarice. Kolo svojim stilskim figurama simbolizuje scene iz pomorskog života: talase, sidro, lanac, kormilarski točak, osmicu (mornarski čvor). To je zapravo priča o moru, brodu i pomorcima, stilski i ritmički ukompovana u kolo.

Kolo Bokeljske mornarice, kao izraz vještine izvođenja stilskih figura i njihovog značenja, jezik, dijalekt, sadržani u Pohvalama i komandama, oružje i nošnja kao predmeti rukotvorina i kulturni prostor u kome se izvodi obred Bokeljske mornarice, prihvaćeno kao dio

⁵⁷Ibidem.

kulturne baštine, činjenično govore o dijelu nematerijalne kulturne baštine, pa time i uslovu da postanu zaštićeni dio UNESCO-ve baštine.⁵⁸

Fotografija br. 11: Odred Bokeljske mornarice⁵⁹

3.5. Bokeljska mornarica u svojstvu stvaraoca, čuvara i promotera tradicionalnih vrijednosti Crne Gore

Bokeljska mornarica je poznata već XII vijekova, kao institucija mornara. Ova činjenica je svrstava u najznačajnije institucije države Crne Gore. Naovo posebno utiče činjenica da je Bokeljska mornarica danas monumentalna organizacija koja postoji i vrši svoje protokolarne dužnosti. Državi Crnoj Gori je čast da ima ovakvu instituciju.

Monumentalni karakter Bokeljske mornarice je živi spomenik kontinuiranog trajanja ove institucije, od 809. godine. Čin prepoznavanja zajednice mornara, početkom IX vijeka, jasno nam ukazuje na razvijene odnose unutar grada Kotora. Mornari su već tada, među sobom ali i van svoje zajednice, bili identifikovani kao specifična ljudska zajednica. Ovo jasno ukazuje da je cehovsko povezivanje, već tada, bilo razvijeno i da su pojedinci prepoznavani po interesnoj pripadnosti konkretnoj organizaciji, od čega je zavisio kvalitet života tadašnjeg stanovnika Kotora.

Pored značaja same Mornarice, značajni su nam i pojedinci koji, svojim djelom, prezentiraju ovu našu instituciju. Ovom prilikom, posebno ističem admirale dr. Vladislava Brajkovića, dr. Miloša Miloševića kao i Slavka Mijuškovića.

⁵⁸ Ibid, str. 188

⁵⁹ <http://www.bokeljskamornarica.net/>, (09.11.2016. 19.30h)

Čuvanje i promociju institucionalnih vrijednosti Crne Gore, pored uniforme, kola i muzike, posebno čini normativna osnova na kojoj su vijekovima mornari Kola zasnivali svoj položaj u gradu Kotoru.

Ova normativna osnova postala nam je dostupna objavljivanjem "Statuta Bratovštine svetoga Nikole mornara u Kotoru", jubilarne, 2009. godine.

Objavljivanje Statuta nam pokazuje da je praksa usaglašavanja interesa u Kotoru bila poznata još od prije više vijekova. S obzirom na porijeklo i dostupnost arhivske građe, osnovano tvrdim da je prof. Brajković svoje učešće u izradi konvencija zasnivao na dokumentima na kojima je svoje trajanje izgradila Bokeljska mornarica.

To su temelji civilizacije. Inače, smatram da je cjelokupna povijest ljudskih prava proistekla upravo iz pomorskog prava, a u tome je Bokeljska mornarica dala jedinstven, nemjerljiv i neponovljiv doprinos. Ovo je glavno obilježje tradicije Bokeljske mornarice o kojem će tek biti govora – zapisa.⁶⁰

Fotografija br. 12: Grb Bokeljske mornarice⁶¹

⁶⁰Željko Tomović, Međunarodni naučni skup „Dvanaest vijekova Bokeljske mornarice – zbornik radova“, Kotor, 2010. god., str. 185- 189

⁶¹<http://www.bokeljskamornarica.net/>, (09.11.2016. 20.00h)

Zaključak:

Ima drevnih struktura koje se opiru i nadživljuju smjene generacija i ideološke promjene. Jedna od takvih je Bokeljska mornarica. Jedan od važnih faktora u njenom životu je svakako more. I čovjek, sa tom stihijom u koštac. Kada prihvaća to more i koristi ga kao most koji vodi u blagostanje i kulturu.

Bokeljska mornarica je kao strukovna organizacija pomoraca ovoga kraja vrlo aktivno učestvovala u svim vidovima i manifestacijama života, razvijajući prije svega pomorstvo kao osnovnu granu ekonomije, alii doprinoseći razvoju svih ostalih oblasti kao što su kultura, prosveta, zdravstvo i druge. Međutim, u slučajevima ratnih nemira, a oni suna ovim prostorima bilo vrlo česti, Mornarica je postajala udarna ratna sila kojom su napadači morali računati, pomorci su bili navikli da plove sa kormilom u jednoj, a sabljom u drugoj ruci. Upravo radi tih slobodarskih tradicija su pojedini okupatori privremeno prekidali rad drevne Bratovštine, da bi ona u drugoj polovini XIX vijeka izgubila svoje staleške i strukovne prerogative i bila pretvorena u memorijalnu organizaciju, u čuvara slavnih uspomena na staru pomorsku slavu. Stoga je, prilikom obnove rada Bratovštine Bokeljske mornarice na novim osnovama, kao prioritetni zadatak istaknuto da se tradicija mora vezati sa novim tendencijama razvoja cjelokupnog društva.

Bokeljska mornarica je uspjela da sačuva, sretno poveže i institucionalizira sve koordinate stvarnih tokova života. Ona zato nije samo neka duga i slatkasta romantično-folklorna uspomena na prošlost, nego je simbol jednog povijesnog hoda kroz muke i slavu, znak životnog optimizma, ljudske bliskosti i solidarnosti.

Bokeljska mornarica je znak jednog dubljeg trajanja i kontinuiteta, znak raspoznavanja i identita Boke Kotske.

Literatura:

1. Miloš Milošević, "Dvanaest vijekova Bokeljske mornarice", Kotor, 2013 god.
2. Đorđe Nestorov, "Dvanaest vijekova Bokeljske mornarice", Zagreb, 1972 god.
3. Slavko Mijušković, "Dvanaest vijekova Bokeljske mornarice", Kotor, 2013 god.
4. Miloš Milošević, "Pomorski trgovci, ratnici i mecene, Studije o Boki Kotorskoj XV-XIX stoljeća", CID Podgorica, S.R.I.P. Equilibrium, Beograd, 2003 god.
5. "Statut Bokeljske mornarice 809", Kotor, 2011 god.
6. Naši gradovi na moru: "Kotor i Boka Kotorska", Zagreb, 1934 god.
7. Antun Dabinović, "Kotor pod Mletačkom Republikom", "Union", Zagreb, 1934 god.
8. Jovan J. Martinović, "Dvanaest vijekova Bokeljske mornarice", Kotor, 2013 god.
9. Jovan Vukmanović, "Nošnja i oružje Bokeljske mornarice", Spomenik CIII, Zbornik izvještaja o istraživanjima Boke Kotorske, Beograd, 1953 god.
10. Pavao Butorac, "Bokeljska mornarica", Pomorski zbornik II, JAZU, Zagreb, 1962 god.
11. Petar Šerović, "Bokeljska mornarica", Pomorski zbornik II, JAZU, Zagreb, 1962 god.
12. Marija Mihaliček, Međunarodni naučni skup "Dvanaest vijekova Bokeljske mornarice – zbornik radova", Kotor, 2010 god.
13. Ilija B. Radović, "Dvanaest vijekova Bokeljske mornarice", Kotor, 2013 god.
14. Dr Miloš Milošević, "Proslava sv. Tripuna", Kotor, 1995 god.
15. Dr Slavko Mijušković, "Kotorska mornarica", CANU, Podgorica, 1994 god.
16. Marija Saulačić, Međunarodni naučni skup, "Dvanaest vijekova Bokeljske mornarice, zbornik radova", Kotor, 2010 god.
17. Milenko M. Pasinović, "Dvanaest vijekova Bokeljske mornarice", Kotor, 2013 god.
18. Željko Tomović, Međunarodni naučni skup „Dvanaest vijekova Bokeljske mornarice – zbornik radova“, Kotor, 2010 god.

Internet izvori:

- www.bokeljskamornarica.net
- www.museummaritimum.com
- www.go.montenegro.travel